БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1928 чылда үндезилетингеН

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1955 ДЕКАБРЬ 18 ВОСКРЕСЕНЬЕ № 250 (3444)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганинның, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиум кежигүү Н. С. Хрущевтүң болгаш Индияның Премьер-Министри Джавахарлал Нерунуң кады кылган медеглели (1 арын).

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганинның, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиум кежигүү Н. С. Хрущевтүң болгаш Индияның Премьер-Министри Джавахарлал Нерунуң кады кылган медеглелинге ат салганы (1 арын).

Индия болгаш ССРЭ аразында экономиктиг харылзааларга хамаарыштыр совет-индий кады кылган дыңнадыг (1 арын).

Индий радио дамчыштыр Н. А. Булганинның болгаш Н. С. Хрущевтүң чугаалары (1—2 арыннарда).

СЭТА-ның дыңнадыы (2 арын).

Н. А. Булганинның болгаш Н. С. Хрущевтүң Индиядан үнүшкени (2 арын).

Н. А. Булганинның болгаш Н. С. Хрущевтүң Делиге кылган парлалга конференциязы (3 арын).

Айыыл чок чорукчуң Чөвүлели ССРЭ-ниң саналын өзугаар 16 күрүнелерни КНО-нуң кежигүннеринге хүлээп алырын Кол Ассамблеяга сүмелээн (4 арын).

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганинның, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиум кежигүү Н. С. Хрущевтүң болгаш Индияның Премьер-Министри Джавахарлал Нерунуң

КАДЫ КЫЛГАН МЕДЕГЛЕЛИ

Совет Эвилелиниң Чазааның чалаанын өзугаар Индияның Премьер-Министри 1955 чылдың июньда Совет Эвилелинге чораан. ССРЭ-ге чаагай хүлээп алышкынны аңаа көргүскен, ынчангаш ол келишкин ийи чурттарның улустарының аразында найралды болгаш кайы-кайызын билчир чорукту быжыглаан. Ол келишкиннің түнелинде 1955 чылдың июнь 22-де ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының болгаш Индияның Премьер-Министринің кады кылган медеглелин чарлаан.

Индий Чазактың чалаанын өзугаар ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганин биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң кежигүү Н. С. Хрущев, Совет Эвилелиниң өске-даа тускай төлөлекчилеринге үдеп алгаш, 1955 чылдың ноябрь—декабрьда Индияга чораанар. Ол чурттың чону оларны чер болганга улуг көдүрүүшкүн-биле уткаан. Ийи чурттарны болгаш оларның улустарын холбаштырыш турар найралдың белдирлерин оларның чорааны быжыглаан. Н. А. Булганин биле Н. С. Хрущев көдээ ажыл-агыйның, үлетпүрүүн болгаш гидротехниканың янзы-бүрү үдугларынга, а ол ышкаш көдээ ажыл-агыйның реконструкциязының районнарынга, күрүне фирмаларынга болгаш Индияда экономиктиг хөгжүлдениң өске-даа төптеринге чораанар.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганинның болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң кежигүү Н. С. Хрущевтүң Индияга чорааны болгаш Индияның Премьер-Министри Джавахарлал Нерунуң Совет Эвилелинге чорааны ол чурттарның улустары-биле болгаш оларның амыдыралының хевири-биле, чурт бүрүзүнүң айтырыглары-биле, чедиишкиннери-биле болгаш күзел-чүткүлдери-биле боттарын таныжар арганы оларга берген болгаш оларның база оларның чурттарының улустарының аразынга хүндүлежиринге, чаагай тура-сорукка болгаш шыдажыышынга үндезилетинген билчиишкинни чедип алырынга чедирип келген.

1955 чылдың июнь 22-де чарлатынган үстүнде сагындыртынган кады кылдынган медеглелде «Панч Шилдің» ады-биле база сурагжаан беш принциптерге оларның быжыг хандыкшылы илергейлетинген.

Боттарының политиктиг, социал болгаш экономиктиг системаларының талазы-биле бот-боттарындан ылгалып турар чурттар кайы-кайызын хүндүлежиринге, иштики херектерин холгаарлашпазынга үндезилээш, боттарының аразынга кады ажылдажып база тайбыңны болгаш кижиниң амыдыралының байдалдарын эжиндериниң идеалдарын чедип алырынче ниити күзел-чүткүлге идепкейлиг болгаш тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынның политиказын эдерип болур болгаш болур үжүрлүг дээрзи ол принциптерде чарлатынган.

Ол беш принциптер чарлатынган үеден бөөр элээн хөй чурттарда оларга каттышкан алы оларның-биле боттарының чөпшээрежин турарын илергейлээн Бандунг конференциязынга төлөлетирген чурттар ам калбаа-биле хүлээп көрүнген ол принциптерни чурттар аразынга кады ажылдажылгага быжыг үндезин кылдыр бадыткаан декларацияны бир үн-биле хүлээп алган.

Н. А. Булганинның болгаш Н. С. Хрущевтүң Индияга амгы чоруушкунунуң үезинде оларның биле Индияның Премьер-Министри Джавахарлал Нерунуң аразынга делегей байдалының айтырыгларының талазы-биле санал-оналдарның хостуг болгаш ажыт-чажыг чок солчуушкуну болган. Санал-оналдарның ол солчуушкунунуң түнелинде улустар аразының харылзаалары ол беш принциптерге үндезилетинген турар болгаш улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарын чымчадырынга база тайбынны маарыштыр Кыдат Улус Республиканың дүрүм өзугаар эргелери хандыртынган турар үжүрлүг болгаш корей айтырыг корей улустүң национал эргелерин хүлээп көөрүнге үндезилээш база Ыраккы Чөөн-чүкке тайбыңның эрге-ажыктарынга дүүштүр шиитпирлетинген турар үжүрлүг.

ССРЭ-ниң күрүне удуртукчулары болгаш Индияның Премьер-Министри Индий-Кыдат дугайында айтырыг талазы-биле эрткен чылын Женевага болган конференцияга байыр чедирген. Ол конференция Индий-Кыдатка үргедекчи дайынга төнчүү салган болгаш Индий-Кыдаттың күрүнелериниң айтырыгларын шиитпирлээриниң чурумун айыткан.

Вьетнам талазы-биле Женева дугуржулгаларын күүседиринде шаптыктаашкыннар тургустунуп турарын болгаш Лаос талазы-биле Женева дугуржулгаларын күүседиринге бергелер база бар болуп турарын олар сеткил хараадаашкын-биле демдеглеп тур. Ол дугуржулгаларны үрээри Индий-Кыдатка-даа, бүгү делегейге-даа онза аар үржүктарлыг болур. Ынчангаш ийи чурттарның күрүне удуртукчулары дугуржулгаларның бүгү киржикчилеринге болгаш сонуургалдыг талаларга амгы үеде женева дугуржулгаларын амыдыралга херек кырынга чорударының оруунда турып турар моондактарны чайладыр болгаш ол дугуржулгаларның угаан-бодалын күүседиринге бүрүү-биле кады ажылдажыр деп кыйгырыгны кылырын күзеп тур.

Каттышкан Нациялар Организациязынга кежигүн болур дугайында айтырыгга бүгү талалыг болурунуң принципин ажыглаан турар үжүрлүг дээрзинге олар ханы бүзүрелдиг. Ол принципти сагываан шагда, Каттышкан Нациялар Организациязы бүгү делегейниң чурттарын төлөлевес. Ынчангаш Каттышкан Нациялар Организациязының Кол Ассамблеязының 18 чурттарны КНО-га харыугда хүлээп алыр дугайында сүмезинге олар байыр чедирип, сүмени Айыыл чок чорукчуң Чөвүлели удавас хүлээп алыр болгаш ол амыдыралга чорутунган турар дээрзинге сеткилдиң ханызындан идегеп тур.

Бүгү делегейге тайбыңны тургузар болгаш делегейниң чаа дайынының хоозурадыкчы үргедээшкиннеринче аппар чыдар байдалдарны узуткаар төлээде, чепсегленишкиннерни дүжүрериниң оруундан ангыда өске орук чок. Чепсегленишкиннерниң турып турар деңнелин көөдедири азы ооң дуржук хевээр арттырары дайынның доктаамал кыжаныышкыны,коргуушкуннуң үнер дезү болгаш массалыг узуткаашкынның чепсектериниң эң чаа хевирлерин эңдере бүдүреринің чылдагааны болуп турар. Чепсегленишкиннерни дүжүреринің өзулуг эргежок чугулазы улам-на улгадып турар үргедекчи күчүлүг чепсекти чогаадып кылыры-биле болгаш мөөңнээри-биле доорт холбаалыг өзүп турар. Дайын мырыңай чайлатынган турзун деп калбаа-биле нептерээн күзел чепсегленишкинни дүжүреринің угланыышкынынга таарымчалыг, конструктивтиг болгаш дүрген базымнар кылдынган турарын негеп турар. Бо айтырыг талазы-биле улуг чергелиг чөпшээрежилге шагда-ла чедип алдынган, ынчангаш бир эвес үр тайбыңны тургузар сорулганы салыр болза, арткан моондактар дүргенибиле ажыл эрттинмес дээрзиниң барымдаалары илергей-ле чок. Ийи чурттарның күрүне удуртукчулары ылаңгыя ядролуг болгаш термоядролуг чепсекти бүдүрерин, ажыглаарын болгаш шенээрин чугаажок хоругдаары боттанган турар үжүрлүг дээрзинге боттарының быжыг бүзүрелин база дагаш илергейлээрин күзеп тур. Ооң-биле чергелештир аңаа хевириң чепсегленишкиннерин элээн кызырары болгаш ындыг хоругдаашкынны база чепсегленишкиннер дүжүрүлгезин шыңгыы күүседирин хандырарынче угланган делегейниң ажыктыг контролюн тургузары ылавыла чорутунган турар үжүрлүг. Ол чорук чедип алдынмаан шаанда, бүгү делегей бүлүртүң чоруккa болгаш дайынган коргуушкунга бооскоргаш болгаш турар. ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң даргазы Н. А. Булганин, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң кежигүү Н. С. Хрущев болгаш Индияның Премьер-Министри Джавахарлал Неру келир үеге боттарының быжыг бүзүреллиниң болгаш боттарының энергиязын үүгле боттарының чурттарының эвес, харын бүгү делегейниң улустарынга ажыктыг кылдыр тайбыңны быжыглаарының херээнге бараалгадыр деп быжыг шиитпирлиниң дугайын база дагын медеглеп тур.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы
Н. А. БУЛГАНИН.

Индияның Премьер-Министри
ДЖАВАХАРЛАЛ НЕРУ.

Нью-Дели, 1955 чылдың декабрь 13.

Индия болгаш ССРЭ аразында экономиктиг харылзааларга хамаарыштыр КАДЫ КЫЛГАН СОВЕТ-ИНДИЙ ДЫҢНАДЫГ

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганинның, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиум кежигүү Н. С. Хрущевтүң болгаш Индияның Премьер-Министри Джавахарлал Нерунуң Кады кылган медеглелинде ийи чурттарның экономиктиг кады ажылдажыганы болгаш садыг харылзааларын калбартыр деп күзели демдеглетинген. Ооң-биле холбаштыр ССРЭ-ниң Чазааның болгаш Индияның Чазааның төлөлекчилери баштайгы чугаалажыышкыннарны чоруткан болгаш садыглажышкынны болдунар-ла шаа-биле эң улуг хемчээлге көөдедири ийи чурттарның кайызынга-даа ажыктыг болур деп дугурушкан. Ол угланыышкынга баштайгы балым кылдыр дараазындагы дугуржуушкун база чедип алдынган:

1. а) 1956 чылдан эгелээш үш чылдарның дургузунда кара металлдарның бир миллион тонна прокадын ССРЭ дужаар, а Индия садып алыр, ооң иштинден 300 мың тоннаны баштайгы чылын база дараазындагы ийи чылдарның дургузунда чыл бүрү 350—350 мың тоннаны садып алыр. Ол дужаалгаларның хуусааларын болгаш негелделерин дараазында болур чугаалажыышкыннарга дугуржуп алыр.

б) Үш чылдарның дургузунда нефть тывыжының дериг-хереклелдерин, даг-тывыш үлетпүрүүнүң дериг-хереклелдерин, а ол ышкаш талаларның аразынга дугуржуп ап болур өске-даа ындыг барааннарны ССРЭ садар, а Индия садып алыр. Ол барааннарны болгаш дериг-хереклелдерни дужаарының хуусааларын база садарының болгаш садып алырының негелделерин дараазында болур чугаалажыышкыннарга дугуржур.

в) ССРЭ болза, Индиядан чиг-эт барааннарын-даа, үлетпүр кылыгларын-даа садып алыкчыларның болгаш садыкчыларның аразынга чугаалажыышкыннарның аргазы-биле дугуржуп алыр апаар негелделерге болгаш хуусааларга бодунга садып алырын дыка көөдедир. Ындыг садып алыышкыннарның ниити өртек-үнези Индияга тускай совет организацияларны тургузарынга хереглетиниң болур түннерни кириштирбишаан, Индияның ССРЭ-ден садын алган барааннарының ниити өртек-үнезинге деп болур деп идегел илергейлетинин турар.

г) Совет-индий садыг дугуржулгазында көрдүгенин өзугаар ийи Чазактар үстүнде айытынган барааннарны киир болгаш үндүр сөөртүрүнге хамаарыштыр боттарының чогуур хоойлуларының, дурумнериниң болгаш айтыышкын бижиктериниң чөпшээреп турары максимальдыг чигелделерни тыпсыр болгаш аңаа кандыг-даа идигни көргүзер.

2. Садыглажыышкын хемчээлиниң айытынган улгадыышкының барымдалааш база барааннарны далай ораа-биле сөөртүрүнге чогуур байдалдарны хандырар сорулга-биле ийи Чазактар ССРЭ-ниң болгаш Индияның порттарының аразынга совет болгаш индий судноларны ажыглап тургаш, үргулчүүн пароход шугумнарын организастаарын эргежок чугула деп санап тур.

3. Ийи Чазактарның төлөлекчилери үстүнде тайылбырлатынган дугуржуушкунну боттандырар сорулга-биле дугуржулгаларның негелделерин чугаалажып көөрү-биле болгаш оларны чарары-биле ССРЭ-ден Индияже азы Индиядан ССРЭ-же төлөлөрни херек кырында болдунгу дег эң кыска хуусаада чорудар дугайын база дугуржуп алган.

Нью-Дели, 1955 чылдың декабрь 13.

Индий радио дамчыштыр Н. А. Булганинның—чугаазы

Эргим өңнүктер!

Индий радио дамчыштыр чүве чугаалаар арганы менээ тывыскан дугайында мен кончуг улуу-биле өөрүп четирдим.

Хүндүлөөчел Индияның чуртун даарта катташ үнер деп тур бис. Силерниң чуртунар болгаш силерниң улузунар дугайында дыка хөй эки сактыышкынар бистин болгаш чорааан черивиске индий улус бисти хүндүлөөчел болгаш өөлдек-эвилен уткуп ап турган. Совет Эвилелиниң улустарынга ак-сеткилдиг болгаш изиг сеткилсагыштың илергейлээшкинин каяа-даа көрүп чордувус.

Силерниң чуртунарның төөгүзүнүң кончуг чугула үезинде аңаа чордувус. Колониалдыг дарладның үр үезинің соонда индий улус бодунуң салым-чолун башкарар эргени эң баштай-ла алган.

Ам Индияның ажыглап турары политиктиг хосталганың ол хөй эвес чылдарының дургузунда Индия улуг чедиишкиннерни чедип алган. Ам Индия улустар аразының чугула айтырыгларын шиитпирлээринге улуг рольдуг болуп турар.

Бистің бүзүреп көөр аргалыг болганывыс экономиканың хөгжүлдезинде, үлетпүр тулуушкунунда улуг чедиишкиннерни индий улус база-ла чедип алган.

Бистің чурттарывыстың аразында тургустунган найралдыг харылзаалар экономиктиг, эртемниг болгаш культурлуг кады ажылдажылганы бүгү тала-биле хөгжүдер аргалыг болдуруп турар. Бир эвес Индияга херек болза, ооң-биле эртем-техниктиг дужулганы, тулуг талазы-биле дужулганы солчурунга кезээде белен бис.

Бистің чурттарывыстың аразынга экономиктиг болгаш эртем-техниктиг кады ажылдажылганы улам ыңай хөгжүдериниң чугула айтырыгларының талазы-биле дугуржулганы чедип алырынга Индияга бистің келгенивис дузалаан. Премьер-Министр дээрги Неру-биле бистің беседавысты үргулчүлээр болгаш индий күрүнениң өске-даа удуртукчулары-биле харылзаны тургузар арганы ол берген. Хуунуң бо харылзаазы бистің чурттарывыс ниити чаңгыс сорулгалыг—нэйыралдыг чурттаар, бүгү делегейге тайбыңны камгалаар болгаш быжыглаар, боттарының даартагы хүнү дээш улустарының ырнам шөлөөн болурунга дузалаар деп чүвени база катап бадыткаан.

Совет Эвилели-биле Индий Республиканың аразында найралдыг харылзаалар быжыг болгаш идегелдиг үндезиннерге, сураглыг беш принциптерге «Панч Шилге» үндезилетинин тургустунун турар деп чүве силерге эки биддингир.

Өске күрүнелерниң чурт девискээриниң бүдүн турарын болгаш тускай догуннаашкынын хүндүлөөринге, оларның иштики херектерине кириштезинге үндезилээн ленинчи принциптерни Совет Эвилели хажык чок сагыш турар.

Совет Эвилели биле Индияның аразында харылзаалар янзы-бүрү политиктиг системаларлыг күрүнелер-биле аразында найралдыг болгаш кады ажылдажылганың көскү чижээ болуп турар.

Дээрги Неру болгаш индий чазактың өске-даа удуртур ажыллакчылары-биле бистің аравыста болган санал-онал солужуушкуну совет-индий харылзааларның бүгү айтырыгларының талазы-биле кайы-кайызын долу билчир, а ол ышкаш улустар аразының чугула айтырыгларының талазы-биле дыка хөй дөмейлешкек турштар Совет Эвилелинде болгаш индий чазакта бар дээрзин көргүскен. Бистің чурттарывыстың аразында кожа-хелбээ эки харылзаалар болгаш найырал өзер болгаш быжыгар дээрзинге бүзүреллиг бис. Ол болза, бистің чурттарывыстың хөгжүлдезинге база бүгү делегейге тайбыңны быжыглаарынга чаагай саъдарны көргүзер.

Индияга кандыг-даа районга азы хоорайга бистің келгенивисте көргүзүп турган ол канчаар-даа аажок чылыг уткуп алыышкынны болумнуң чугаамның түннелинге демдеглээр деп бодап тур мен. Силерниң чуртунарга бистің келгенивис чаагай болгаш ажыктыг болуп дээш бүгү чүүлү кылган силерниң чазаацарга болгаш Премьер-Министр Нерунуң бодунга база катап өөрүп четириишкинни илередирин күзеп тур мен.

Бистің чоруушкунувуогу кончуг эки организастааны, чылыг хүлээп алганы дээш бистің чораан штаттарывыстың чазактарынга болгаш хоорайларның эрге-чагыргаларынга база-ла өөрүп четиргенивисти илередирин күзеп тур мен.

Бисти чылыы-биле уткуп алган болгаш биске чүректің ханызындан өөрүп четирген хөй-ниити организацияларынга болгаш түс-түс кижилерге бистің ханы өөрүп четиргенивисти база дамчыдып тур мен. Шак-ө кызыгаарлыг болганы-биле найырадыг чалалгаларның болгаш байыр чедириишкиннериниң шуутуунга харылап шыдаваанывысты дыка хомудап тур бис.

База катап чүректің ханызындан четирдивис, бистің эргим өңнүктеривис. Байырлыг!

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганинның, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиум кежигүү Н. С. Хрущевтүң болгаш Индияның Премьер-Министри Джавахарлал Нерунуң кады кылган медеглелинге ат салганы

ДЕЛИ, декабрь 13. (СЭТА). Бөгүн Делиге Президентиниң ордузу «Раштрапати Бхаванга» ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганинның, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиум кежигүү Н. С. Хрущевтүң болгаш Индияның Премьер-Министри Джавахарлал Нерунуң кады кылган медеглелинге ат салган.

Кады кылган медеглелге ат салып турда совет таладан олурушканнар: ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганин, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиум кежигүү Н. С. Хрущев болгаш оларны үдеп чоруур кижилер: Узбек ССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң даргазы Ш. Р. Рашидов, ССРЭ-ниң Культура министри Н. А. Михайлов, ССРЭ-ниң Даштыкы херектер министриниң бирги орлакчызы А. А. Громыко, ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый министриниң орлакчызы Д. Р. Расулов, ССРЭ-ниң Даштыкы садыг министриниң орлакчызы П. Н. Кумыкин, Узбек ССР-ниң Культура министриниң орлакчызы З. Р. Рахимбабаева база ол ышкаш ССРЭ-ниң Индияда Онза болгаш Бүрүн эргелиг элчини М. А. Меньшиков.

Индий таладан олурушканнар: Индияның Премьер-Министри Джавахарлал Неру, Индияның Даштыкы херектер министерствозунуң чингине секретары Н. Р. Пиллаи, Даштыкы херектер министерствозунуң секретары С. Датт, Индияның ДХМ-ниң протокол киллизиниң начальниги М. Р. А. Бейг, Индияның ССРЭ-де Элчини К. П. Ш. Менон.

Ат салыышкынының үезинде индий, совет болгаш даштыкы парлалганың төлөлекчилери база олурушканнар.

Н. А. Булганиннның болгаш Н. С. Хрущевтуң Индиядан үнүпкени

ДЕЛИ. ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганин, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиум кежигүнү Н. С. Хрущев болгаш оларны үдээн кижилер декабрь 14-те Индиядан Афганистанче үнүпкен.

Н. А. Булганинны болгаш Н. С. Хрущевту аэродромга Индияның Премьер-Министри Джавахарлал Неру, оралакчы Президент С. Радхакришнан, Индий чазактың министрлери, ооң иштинде Камгалал министри Датджу, Бадык камгалалының министри Раджкумари Амрит Каур, Садыг болгаш үлетпүр министри Т. Т. Кришнамачари, Планнаашкын херектериниң министри Нанда, Орук харылзаа министри Лал Бахадур Шастри, Хандырылга министри Сваран Сингх, Аъш-чем болгаш көдээ ажыл-агый министри Джейн, Көшкеннер херектериниң министри Мехр Чандр Кханна болгаш еске-даа министрлер, Улус палатазының даргазы Маваланкар, Штаттар Чөвүлелиниң даргазының оралакчызы Бришнамурти Рао, армияның, флоттуң болгаш ужар-чүүлдүң штабтар начальниктери, министрлерниң оралакчылары болгаш чазактың харыысалгалыг дүжүметтери, Пенджаб, Пепсу болгаш Дели штаттарның кол министрлери, парламентиниң депутаттары, политиктиг болгаш хөй-нийти организацияларының удуртукчулары, дипломаттыг корпустуң кежигүннери, ССРЭ-ниң элчин чериниң болгаш Делиде совет албан черлерийиң ажылдакчылары ССРЭ-ниң элчини М. А. Меньшиков баштадыр кээп үдээннер.

Делиде декабрь 14-түн эртени кайгамчык хүннээректиг болган. Хоорайның бүх чоок хоорайларның болгаш суурларның он-он муң чурттакчылары ээп чоруп турар совет аалчыларга байыр чедирер дээш, Раштрапати Бхаванның президент ордузундан Палам аэродром чедир кудумчуларны дургаар черлерни ээлеп алган турган.

Совет Эвилелиниң болгаш Индияның күрүне туктары-биле шиметинген аэродромга 10 муң чедир кижилер чыылган. 9 шак 50 минута турда, Н. А. Булганин биле Н. С. Хрущев Индияның Премьер-Министри Дж. Неруга үдедип алгаш, аэродромга чедип келген. Чыылганнар байыр чедирилгезинин кыйгыларын салып турда олар индирже үнген.

Н. А. Булганин үдээннерге допчу чүве чугаалаан.

Н. А. Булганиннның чугаазы

Дээрги Премьер-Министр! Өөнүктер!

Силерниң кайгамчык чаагай черицерден чоруур шагывыс келди.

Индияга чоруп турганывыстың үезинде кончуг хөй-хөй эки чүүлдерни көрдүвүс-даа, билдивис-даа. Бистиң көргенивис бүгү-ле баилак болуушкуннарның дугайын чугаалаары берге-дир. Биске эң-не уттундурбас чүве болза, Совет Эвилелинге хамаарыштыр боттарының найралдыг сеткил-сагыжын шын-на сеткили-биле илергейлеп турган Индияның улузу-биле ужуражыышкыннар болган. Ол найралдыг сеткил-сагышты чүректеривиске камныг кадагалаар бис.

Боттарывыстың чоруп турганывыстың үезинде Индияның бурунгу чүүлдерин—индий мастерлериниң шевер холдары-биле тургустунган силериниң бурунгу культураларының уттундурбас тураскаалдарын көрдүвүс.

Силериниң амгы чүүлдерицерни—хоорайларны болгаш көдээ черлерни, Индияның улузунуң болгаш чазааның бодунуң чуртунуң үлетпүрүн болгаш көдээ ажыл-агыйын хөгжүдериниче угланган күженишкиннерин база көрдүвүс.

Силериниң чедишкиннерлиг болурунарны бүгү сагыш-сеткилден күзеп тур бис.

Индияга бистиң чоруп турганывыстың эң чугула түңнели болза, бистиң улустарывыстың аразында найралдың улам ыңай быжыкканы болгаш хөгжөөни болуп турар. Индий болгаш совет улустарының найралы—төөгүлүг улуг чаалап алышкын.

Бистиң чазактарывыстың аразында эге-бажы дээрги Премьер-Министр Нерунуң Совет Эвилелинге чораны-биле салынган шүүт хөрүзаа бистиң Индияга чоранывыстың түңнелинде улам-на быжыккан. Дээрги Неру-биле болгаш Индия Республиканың чазааның өске-даа кежигүннери-биле ужуражыышкыннарының үезинде олардың-биле кончуг ажыктыг беседеларлыг болган бис. Ол беседелар чүректиң ханызындан найралдыг байдалга эрткен.

Дүүн кады кылдынган медеглелге ат салдынган. Ол — төөгү талазы-биле улуг ужур-дузалыг документ. Тайбыңны быжыглаарының хөрөөнге ол чугула салыышкын болуп турар.

Чаагай хүлээп алыышкын болгаш биске ынакшыл дээш дээрги Премьер-Министр Силерге, а ол ышкаш Индияның чазаанга болгаш бүгү индий улуска бистиң ханызы-биле өөрүп четиргенивисти илергейлээрин чөпшээреп көрүңер.

Индий-совет найрал делгерезин!

Ужурашкыжеге чедир байырлыг!

Намасте!

* * *

Ооң соонда Н. С. Хрущев чүве чугаалаан.

Н. С. Хрущевтуң чугаазы

Эргим өөнүктер!

Индияның улуг улузунуң күрүнезиниң найыслалыңдан каш минута болгаш чоруур деп турар-дыр бис.

Индияның чазаа болгаш улузу биске онза чылыг болгаш чүректиң ханызындан хүлээп алыышкынны көргүскен. Индияга бистиң турганывыстың үезинде биске кылдынган бүгү-ле чаагай болгаш эки чүүлдер дээш Индияның хүнүлүг Премьер-Министри дээрги Неруга, Индия Республиканың Президентизи дээрги Прасадка, Индияның чазаанга болгаш бүгү улуг индий улуска бодумнуң ханызы-биле өөрүп четиргенимни база лагын илередирин күзеп тур мен.

Бистиң улустарывыстың найралының дугайында хөй-хөй эки болгаш чылыг сөстерни Индияның янзы-бүрү штаттарына болгаш хоорайларына чоруп турган. үргүлчү дыңнап чордувус. Ол найрал үргүлчү өзер болгаш быжыгар, чүге дээрге бүгү делегейге тайбыңны быжыглаарының үнер дөстериниң бирөөзин оортан көрбейн барып болбас.

Индия Республикага бистиң чораанывыс ол чаагай херекке идиг бергенинге өөрүп турар бис. Ынчаарга бистиң чораанывыс, Индияның удуртур ажылдакчылары-биле бистиң чугаалажыышкыннарывыс бир эвес бистер индий өөнүктерниң талазындан эргежок чугула билиишкинге таварыштаан болзувусса, мындыг иле болгаш үнелиг түңнелдерни бербес турган ийик.

Бистиң чүрттарывыстың аразында найралды улам ыңай быжыкканы болгаш хөгжөөни болуп турар-дыр бис.

Индияның чазаа болгаш улузу биске онза чылыг болгаш чүректиң ханызындан хүлээп алыышкынны көргүскен. Индияга бистиң турганывыстың үезинде биске кылдынган бүгү-ле чаагай болгаш эки чүүлдер дээш Индияның хүнүлүг Премьер-Министри дээрги Неруга, Индия Республиканың Президентизи дээрги Прасадка, Индияның чазаанга болгаш бүгү улуг индий улуска бодумнуң ханызы-биле өөрүп четиргенимни база лагын илередирин күзеп тур мен.

Бистиң улустарывыстың найралының дугайында хөй-хөй эки болгаш чылыг сөстерни Индияның янзы-бүрү штаттарына болгаш хоорайларына чоруп турган. үргүлчү дыңнап чордувус. Ол найрал үргүлчү өзер болгаш быжыгар, чүге дээрге бүгү делегейге тайбыңны быжыглаарының үнер дөстериниң бирөөзин оортан көрбейн барып болбас.

Индия Республикага бистиң чораанывыс ол чаагай херекке идиг бергенинге өөрүп турар бис. Ынчаарга бистиң чораанывыс, Индияның удуртур ажылдакчылары-биле бистиң чугаалажыышкыннарывыс бир эвес бистер индий өөнүктерниң талазындан эргежок чугула билиишкинге таварыштаан болзувусса, мындыг иле болгаш үнелиг түңнелдерни бербес турган ийик.

Бистиң чүрттарывыстың аразында найралды улам ыңай быжыкканы болгаш хөгжөөни болуп турар-дыр бис.

Эргим өөнүктер!

Дээрги Неру Совет Эвилелинге аян-чоруун дооскаш, бистиң чуртувус-биле болгаш ооң улузу-биле чарлып байырлажып турган, чүреөм чамдыызы силериниң чуртунарда артып калды деп чугаалаан. Ынчангаш бөгүн силернин-биле, Индияның улуг улузу-биле чарлып байырлажып турган, ол бөдүүн, ынчалзажок ханы утка-биле долган сөстериниң кайы хире чөптүүн билип тур мен. Мээн чүреөмниң чамдыызы база маңаа, Индияга артып калыр. Индияга болгаш ооң улузунга ынакшылдың изиг сагыш-сеткили мээн чүреөмде өскен болгаш быжыы-биле бадыткатынган. Маңаа мындыг хөй улуг болгаш эки өөнүктерни тыпканывыска өөрүп тур бис, ол чорук бистиң чүрттарывыстың аразында найралды улам-на быжыктырган.

Бистиң улустарывыстың болгаш бистиң чүрттарывыстың аразында найрал өжөөннежишкин азы үскүлежишкиннер-биле кажан-даа баксыраш чорбаан. Ол моон соңгаар кажан-даа болбазында база ханызы-биле бүзүреп турар бис. Бистиң чүрттарывыстың улустарының найралы өзүп, быжыксын дээш, ол мөңге болгаш бүзүлбас найрал болзун дээш бүгү күштеривисти салыр бис.

Ужурашкыжеге чедир байырлыг, эргим өөнүктер! Чаа ужуражыышкыннарга чедир!.

Намасте!

* * *

Н. А. Булганиннның болгаш Н. С. Хрущевтуң чугааларын диңмиттиг адыш часкаашкыннары каш удаа үзе кирип турган. Оларның сөөлгү сөстерин: «Булганин биле Хрущев аинда!» (Булганин биле Хрущев делгерезин!», «Хинди-руси — бхай, бхай!» (Индийлер болгаш орустар акы-дүңмалыышкылар!) деп байыр чедирилгезинин диңмиттиг кыйгылары шыва ап турган.

Ооң соонда Индияның Премьер-Министри Джавахарлал Неру чүве чугаалаан.

Джавахарлал Нерунуң чугаазы

Бедик эрге-дужаалдыг аалчылар болгаш эргим өөнүктер!

Каш хүннер мурнунда дээрги Булганин биле дээрги Хрущев индий черге бир-ле дугаарында келгеннер. Бо аалчылар бөгүн бистиң чуртувустан чоруп турар-дыр. Оларның маңаа эрттиргени сөөлгү каш хүннер төөгүлүг болгаш улуг болуушкун болуп турар, ол дугайында бистиң төөгүвүске хөй-хөй чүүлдер бижитинген турар.

Индия бодунуң амыдыралының чаа үе-чадазында кирген деп Неру медеглээн. Ооң чугаалааны болза: бистиң эчис сорулгавыс чүү болуп турарыл? Бистиң эчис сорулгавыс болза, бистиң чуртувустуң болгаш бистиң бөдүүн улузувустуң депшилгезин чедип алыры база өскелер-биле найралга болгаш дугуржуушкуннуг чурттаары болур. Бүгү делегейде тайбың болза, ол сорулганы чедип алырының кончуг боттуг, кончуг чугула үүлү болуп турар. Улуг чурт-биле, бистиң кожавыс-биле бистиң харылзааларывыс найралга болгаш кады ажылдажылгага үндезилетинген сырый харылзаалар болуру база мырыңай эргежок чугула.

Н. А. Булганиннның болгаш Н. С. Хрущевтуң чоруурунуң бүдүүзүнде кылган чугааларынга хамаарыштыр Нерунуң чугаалааны болза: Индияның болгаш Совет Эвилелиниң аразында найрал өске кандыг-даа чуртка удур угланмаан деп дүүн чугаалаан силер. Бистиң найралывыстың хемчээли калбарып, кады ажылдажылга болгаш тайбың чечектелзин дээш кандыг-даа чурт-биле, бүгү-ле чурттар-биле найралдыг болурун күзеп турар бис. Бир эвес найрал өскелерге хамаарыштыр өжөөннешкек хөөннүг болур болза, кандыг найрал туруп болурул? Бистер бүгүде-биле найралдыг болур ужурлуг болгаш бистиң холувусту бүгүдеже сунуп турар бис. Бо чылдагаан-биле улуг чурт—Совет Эвилели-биле бистиң чоокшулажыышкынывыс кончуг чугула болуп турар. Ол дээрге, өске кандыг-бир чурттан ырап ангыланып турарывыс ол эвес. Амгы үеде ол черле ыңдыг эвес, келир үеде база ол ыңдыг эвес болур. Бүгү делегейге тайбыңны быжыглаарының сорулгазы-биле делегейниң чурттарының аразынга кады ажылдажылганы кезээде күзеп келген болгаш күзеп турар бис.

Индияның болгаш Совет Эвилелиниң аразында найралдың чугула чүүлү болза, идеялар-биле хостуг, ажыт-чажыт чок солчуушкун болуп турар деп Премьер-Министр чугаалаан. Ол найралдың чугула чүүлү болза, чамдык янзы-бүрү санал-оналды барымдаалап азы янзы-бүрү оруктар-биле барып болур-даа болзувусса бот-бодувустуң идеяларывысты болгаш хөделиишкиннеривистиң аргазын хүндүлеп турарывыс болур деп ол чугаалаан. Бүгү делегейде тайбыңның хөрөө бир эвес бистер бот-бодувуска хамаарыштыр шыдажыышкынны илередип, бүгү чурттарның аразынга кады ажылдажылгаже чүткүүр болзувусса, тайбың быжыглатынган турар. Ынчангаш бүгү чурттар-биле найралга хамаарыштыр өскелерге үлегерни берип, оларның дуржулгазын ажыглап, боттарывыстың оруувус-биле чоруп олурар бис. Панч Шилдиң утка-бодалы харын ыңда болуп турар.

Кады кылдынган медеглел дугайты Нерунуң чугаалааны болза: бир эвес ол документини кичээнгейлиг номчуур болзуңарга кым-бир кижиге хамаарыштыр өжөөннешкек чорукту көргүзүп турар ыңдыг чүү-даа чүве ыңда кирбээнин көөр силер. Ол — Индияның болгаш Совет Эвилелиниң аразында найралдың болгаш кады ажылдажылганың документизи. Индия-даа, Совет Эвилели-даа бүгү делегейге тайбынны күзеп, тайбынче оруктар баарын күзеп, улуг-улуг айтырыглар тайбың аргаларбиле шиитпирлетинген турарын күзеп турар деп ол чугаалаан. Дээрги Булганин биле дээрги Хрущев ол документини төөгүлүг документ кылдыр мырыңай чаа тодаргайладылар. Ооң ийи чурттарның аразында чоокшулажыышкынны айтыш турары тодаргай. Ол — кончуг чугула херек.

Совет удуртукчулар боттарының чоруп турганының үезинде Индияның хөй-хөй эрги болгаш чаа талаларын көрген деп Неру чугаалаан. Олар чүс-чүс миллион индийлериниң чүректерин билгеннер. Н. А. Булганинга болгаш Н. С. Хрущевка хамаарыштыр силер чүгле эрги үелериниң дугайында эвес, харын бистиң улузувустуң бөгүнгү күзелдериниң болгаш оларның боттаныышкынын чедип алырын бистиң кайы хире күзеп турарывыстың дугайында чамдык билиишкинни ап четикен силер деп ол медеглээн. Индияның чазааның мурнундан, бодумнуң мурнумдан болгаш бистиң улузувустуң мурнундан совет удуртукчуларның маңаа ээп, индий улуска хамаарыштыр боттарының найралын илергейлээни дээш өөрүп четирдим. Янзы-бүрү аргаларбиле биске дузалаар болгаш бистиң чурттарывыстың аразында найралды быжыглаар деп боттарының күзелин илереткени дээш өөрүп четиргенимни оларга илергейлээрин база күзеп тур мен. Бо сөөлгү каш хүннер чүгле менээ уттундурбас хүннер болбас. Индия база оларны үр үениң иштинде сактыр.

Түңнелинде Нерунуң чугаалааны болза: Бир үнелиг чүүлду—силериниң улузуңарга хамаарыштыр Индияның ынакшылының чедирилгезин аппаарыңарны күзеп тур мен. Ужурашкыже байырлыг! «Ужурашкыже байырлыг» деп сөстерни Неру орустап чугаалаан. Совет аалчыларга хамаарыштыр ооң чугаалааны чарлып байырлажыышкынның чылыг сөстерин үдээн кижилер диңмиттиг адыш часкаашкыны-биле болгаш байыр чедирилгезиниң сөстери-биле уламчылаан.

* * *

Н. А. Булганин биле Н. С. Хрущев оларны аэродромга үдеп келген кижилер-биле чылыы-биле байырлажып чарылган. Үдээн кижилер совет аалчыларга хөй санныг чөчектерни тутсуп, оларга чорук чогузун деп күзелин илертейлеп турганнар.

Ооң соонда Н. А. Булганин биле Н. С. Хрущев хүндүлел таңмылының чыскаалын эргээн. Совет Эвилелиниң болгаш Индияның күрүне гимнилери байырладылыбиле чаңгыланып турган.

Премьер-Министр Неру-биле, оралакчы-президент Радхакришнан-биле, Министрлер кабинединиң кежигүннери-биле сөөлгүзу кылдыр хол тутчуп байырлажып, найралдыг күзелдерин солушкаш, Н. А. Булганин биле Н. С. Хрущев «ИЛ-14» самолетче көдүрүп үнген. Олар сөөлгү удаа кылдыр үдээн кижилер-биле хол чайган байырлашкан. Харыы кылдыр чүректиң ханызындан байыр чедирилгезиниң кыйгыдары чаңгыланып үнүп турган.

Эртенгиниң 10 шак 45 минута. Самолет көдүрүп үнген болгаш аэродромнуң кырынга чарлыышкынның ужудуушкунун кылганының соонда, соңгу-барын талаже угландыр — Афганистанның нейыслалы Кабул хоорайже ужудупкан.

(СЭТА).

Индия Республиканың Президентизи Дээрги Раджендра Прасадка

Силериниң бодуңарның болгаш улуг индий улустуң биске көргүскени чылыг болгаш чүректиң ханызындан хүлээп алыышкын дээш бистиң ак-сеткил-биле өөрүп четиргенивисти силерге база катап илеретивис.

Силериниң чаагай кадыңарны болгаш Индия Республиканың чечектелиишкинин күзедивис.

Н. БУЛГАНИН.
Н. ХРУЩЕВ.

1955 ч. декабрь 14.

Индия Республиканың Премьер-Министри Дээрги Джавахарлал Неруга

Биске көргүскен чылыг болгаш чүректиң ханызындан хүлээп алыышкын дээш бистиң ханызы-биле өөрүп четиргенивисти силериниң бодуңарга, Индий Республиканың чазаанга болгаш бүгү индий улуска, силериниң чуртуңарның кызыгаарын эртип бар чораан, база катап илеретивис.

Индия Республика үргүлчү-ле быжыгып турзун, бистиң күрүнелеривистиң аразында, бистиң улуг улустарывыстың аразында найрал өзүп, калбарып турзун деп күзедивис.

Н. БУЛГАНИН,
Н. ХРУЩЕВ.

1955 ч. декабрь 14.

Индий радио дамчыштыр Н. С. Хрущевтуң чугаазы

Бистиң эргим өөнүктеривис!

Индия Республиканың эр, херөөжен хамаатылары!

Силериниң чуртуңарга үш неделя ажыг аалдадывыс, Индияның хөй-хөй штаттарынга, хоорайларынга болгаш суурларынга чордувус, ооң кайгамчыктыг улузу-биле, байлактыг болгаш эрте-бурунгу индий культура-биле таныштывыс.

Бистерге, Совет Эвилелиниң төлөлекчилериге Индий Республиканың удуртукчуларының-даа, ооң улузунуң-даа көргүскен найралдыг, чүректиң эң ханызындан хүлээп алыышкын бисти ханызындан өөрткен болгаш сеткил-сагыш хайныктырган. Бис ону кажан-даа утпас бис.

Индияның улузунуң Совет Эвилелиниге найралдыг хандыкшылдыының дугайын бис шаанда-лаа билип чораан бис. Ынчаарга бистиң маңаа көрген болгаш эскерген чүүлдеривис бистиң бүгү бодап чоранывыстан ашкан. Бо болза, өөлеп ханмас ужуражыышкын-дыр, ынчангаш бистиң сагыш-сеткиливисти хайныктырган ол медерээшкиннерни сөстер-биле илередири берге-дир.

Бистиң чоранывыс бүгү хоорайларга болгаш суурларга Индияның болгаш Совет Эвилелиниң найралынга алдар болдурган байырлыг лозунгуларны дыңнаан болгаш номчаан бис. Бөдүүн, чүректиң шүүт бодундан кээп турган, «Хинди—руси, бхай бхай!» деп сөстерни удаа-дараа дыңнап келдивис.

Бо сөстер бистерни онза ханы өөрткен, чүге дээрге, ол сөстер Индияның улустарынга бистиң сагыш-сеткиливисти-даа, Совет Эвилелиниң улустарының-даа сагыш-сеткилин илередип турар. Ийе, бистиң улустарывыс акы-дүңмалыышкылар, эки амыдыралдың-даа, кадыг-дошкун шылгаллаларның-даа үезиниң шак бүрүзүнде акы-дүңмалыышкылар.

Бистиң улустарывыстың найралы—төөгүлүг улуг чаалап алыышкын. Ону үнелээр болгаш бүгү хемчег-биле быжыглаар херек, чүге дээрге ол найрал бистиң улустарывыстың кайызынга-даа ажыктыг болуп турар.

Бистиң чүрттарывыстың аразында төөгүден бээр тургустунган болгаш үргүлчү быжыгып турар найралды бүгү хемчег-биле быжыдар чүткүлдүг бис. Бүгү делегейге тайбыңны камгалап алыр дээр болза, найралды үүлү чаңгыс улуг улус-биле эвес, харын бүгү улустар-биле быжыглаар херек деп чүвени билир бис. Делегейниң бүгү улустарының найралының үргүлчү өзүп, калбарган турары чугула, олче бүгү чурттарның болгаш диптериниң тайбыңга ынак улустары ак-сеткил-биле болгаш изиг-биле чүткүп турар. Бо улуг болгаш чаагай сорулга дээш бүгү чүвени кылыр апаар бис.

Индия биле Совет Эвилелиниң аразында найралдыг харылзааларны хөгжүдери бүгү делегейге тайбыңны улам ыңай быжыглаарының хөрөөнге, бистиң чүрттарывыстың хөгжүлдезиниң хөрөөнге бараан болур дээрзинге идегээр бис.

Силериниң чуртуңарның экономиказының дүрген көдүрүлүшкүнүнге үлетпүрү хөгжүдери эргежок чугула. Бодунуң национал үлетпүрү чокка күрүненің ёзулуг хамаарышпас чоруун хандырары болдунмас. Ону бодувустуң хууда дуржулгавыстан эки билир бис.

Индияның өлөөн хөй национал заводтарынга болгаш фабрикаларынга, ооң иштинде улуг-улуг индустриалдыг бүдүрүлгелерге, гидроэлектростанцияларның тудуушкунунга чордувус. Ол бүгүнү бистиң индий өөнүктеривис биске кайгамчык чоргаарланыышкын-биле көргүзүп турган!

Бо чоргаарлаашкын биске билдингир, чүге дээрге ооң хамаарышпас чоруунуң, ооң национал күчү-шыдалының чөленгижи, Индияның келир үеде күчүлүг индустриязының үлегери бо бүдүрүлгелерден чаягаар билдинер.

Ындыг индустрияны тургузар дээр болза, бодунуң ада-чурт кадрлары, ылаңгыя техниктиг интеллигенцияның кадрлары херек. Ол кадрлар силерде өзүп турар. Индий интеллигенцияның иштинден өзүп үнген аныяк инженерлерни болгаш техниктерни, мергежилдиг тудугжуларны көрдүвүс. Олар бодунуң төрөөн чуртунуң чаагай чоруунга ажылдаар күзел-биле хайныгып турарлар.

Ынчаарга силерге ындыг кижилер хөй болур төлөөде, бистиң чуртувустуң кылганы ышкаш бодунуң индустриязын тургузарынга силериниң чуртунар ол нарын болгаш берге орукту дүрген эртсин дээш боттарывыстың билиглеривисти болгаш чыып алган дуржулгавысты силериниң-биле хуваажырынга белен бис.

Силерни кандыг бир чүвеге өөредип каар дээш бо дугайын силерге чугаалап турарывыс ол эвес. Чок, Индияның улузунга, Индия Республикага ак-сеткилдиг дузалаарын күзеп турар бис, чүге дээрге хостуг болгаш тускай догуннаан Индия Республиканың хөгжүүрүн болгаш быжыгарын күзеп турар бис.

Совет Эвилели болгаш Индия хөгжүлденің янзы-бүрү оруктары-биле чоруп олурар. Чурт бүрүзүнүң хөгжүлдезиниң оруктарының дугайында айтырыг улус бүрүзүниң үезиниң шинчилээринге эргежок чугула өлөөн хөй микрофильмнерни, төөгүнүң чугула документилерин болгаш үндезиннерин, ооң иштинде Ортаакы Азиядан тывылган «Буддизм төөгүзүнүң» микрофильмнериниң тибет дылда бижимелдерин, санскриттиг бижимелдерни болгаш өскелерни-даа Чырыдыышкын министри Маулян Азадка бөгүн дамчыдып берген.

Билдингир политиктиг ажылдакчы Бундэру даргалап турар, а оралакчы даргазы премьер-министр Нерунуң уруу Индра Ганди болуп турар уруглар кинофильмнерин нептередир ниитилелге белек кылдыр ийи чиңге пленкалыг көжер киноларны болгаш өлөөн хөй уруглар кинофильмнерин дамчыдып берген.

Индий улустуң амыдыралын болгаш культуразын совет улуска таныштырарын өскижидер сорулга-биле Индияның дугайында уран чурумал-документалдыг улуг кино-чорукту совет операторлардан тыртып белеткээринин дугайында дугуржулга чедип алдынган.

Совет Эвилели-биле Индияның аразында культура солчуушкуннарын калбартырынче угланган өлөөн хөй өске-даа хемчеглерниң дугайында дугуржулга база чедип алдынган.

Совет Эвилели биле Индия аразында культура харылзааларын быжыглаарынче

ДЕЛИ, декабрь 13. (СЭТА). ССРЭ-ниң Культура министри Н. А. Михайлов Индияга чораан үезинде Чырыдыышкын министри Маулян Азад, Бадык камгалал министри Раджкумари Амрит Каур, Информация болгаш радио дамчыдылга министри С. Кескар-биле болгаш өске-даа албан кижилери-биле ужурашкан. Чамдык ужуражыышкыннарга Үзбек ССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң даргазы Ш. Р. Рашидов олурушкан. Ол ужуражыышкыннарның үезинде Индия биле ССРЭ-ниң аразында культура харылзааларын улам ыңай хөгжүдериниң талазы-биле хемчеглерни чугаалашкан.

Н. А. Михайлов Индияның төөгүзүн шинчилээринге эргежок чугула өлөөн хөй микрофильмнерни, төөгүнүң чугула документилерин болгаш үндезиннерин, ооң иштинде Ортаакы Азиядан тывылган «Буддизм төөгүзүнүң» микрофильмнериниң тибет дылда бижимелдерин, санскриттиг бижимелдерни болгаш өскелерни-даа ныың ужурундан Кабулдун аэродромунга хонуп шыдавайн баргаш, Сталинабад хоорайга кээп хонган.

Н. А. Булганин биле Н. С. Хрущев Афганистанның чазаа-биле мурнунда чугаалажып алганы ёзугаар Сталинабадтан Кабулче чоруп каннар.

СЭТА-ның дыңнадыы

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганиннның болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиум кежигүнү Н. С. Хрущевтуң Индияның найыслалы Дели хоорайдан декабрь 14-те ужуп үнгенин самолёт Кабул районга агаар бойдустуң байдалы бергедээшкиннинг болганы-

Н. А. Булганинның болгаш Н. С. Хрущевтүң Делиге кылган парлалга конференциязы

ДЕЛИ, декабрь 14. (СЭТА). Декабрь 14-те ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганин болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиум кежигүнү Н. С. Хрущев Делиде турар индий, совет болгаш даштыкы корреспондентилерге парлалга конференциязы кылган. Эң улуг индий, совет база даштыкы агентилерни болгаш солуннарны төлээлеп келген 150 ажыг журналистер парлалга конференциязынга олурушканнар.

Н. А.Булганин дараазында медеглелди кылган.

Делиге парлалга конференциязынга медеглел

Бистер Индияга индий чазактың чалаанын ёзугаар найыралдың аян-чоруун кылып келген бис. Индияга бистиң келгенивис, ССРЭ-ге бо чылдың июнь айда дээрги Неруның найыралдыг морлап чорааны-биле бир дөмей, бистиң чурттарывыстың аразында найыралдыг харылзааларны экижидеринге болгаш бүгү делегейге тайбыңны ыжыглаарынга улуг ужур-дузалыг.

Дүүн ат салдынган кады кылган индий-совет медеглел силерге билдингир болгай, аңаа ийи чурттарның аразында эң чугула айтырыгларның талазы-биле, а ол ышкаш улустар аразының эң чугула айтырыгларының талазы-биле Совет Эвилелиниң болгаш Индияның күрүне удуртукчуларының үзел-бодалдары тодаргайлатынган. Ол медеглел чүгле Совет Эвилели биле Индияның аразында найыралдыг харылзааларны улам ыңай быжыглаарынга чугула ужур-дузалыг болур эвес, харын ол медеглел бүгү делегейге база улуг ужур-дузалыг.

Индияга чоруп турганывыстың дургузунда бистер Индияның әлээн хөй хоорайларынга болгаш районнарынга бардывыс, Бомбейниң, Калькуттаның, Бангалорның, Мадрастың улуг-улуг тудугларынга, бүдүрүлгелериниге чордувус, көдээ ажыл-агый чаартылгазының төвүн көрдүвүс, Индияның әлээн хөй әртем албан черлери-биле таныштывыс, әрте-бурунгу архитектураның кайгамчык тураскаалдарын көрдүвүс. Хөй националдыг индий улустың амыдыралы болгаш ажыл чорудулгазы-биле, хамаарышпас чоруктуң чылдарында ооң чедип алган чедиишкиннери-биле таныштывыс, а ол ышкаш Индияның кайгамчык улуг бойдус курлавырларының болгаш болдунар арга күштериниң дугайында сактыышкынны боллувус. Улуг индий улус, ооң сертек-омак ажы-төлү болгаш аныяктары, ооң салым-чаланнары болгаш күш-ажылга ынакшылдыы, тайбыңче база бүгү чурттар-биле найыралдыг кады ажылдажылгаже ооң чайгылыш чок чүткүлүү биске эң-не улуг болгаш кажан-даа үттүндүрбас сактыышкынны арттырган. Бистер кала-даа чораанывыста, индий улустың эвилең хүлээп алыычал болгаш өөрүшкүлүг чаагай чоруунга таваржып чордувус, ол дээрге, Совет Эвилелиниң улустарынга хамаарыштыр ооң ханы сонуургалдыының болгаш найыралдыг сеткил-сагыжының дугайын херечилеп турар.

Национал экономиканы хөгжүдериниң хөрөөнге, ылаңгыя кандыг-даа чурттуң хамаарышпас чоруун хандырарының кол үүлү, экономиктиг депшилгениң үндезини болур үлетпүрү хөгжүдериниң хөрөөнге индий улустың кирип турар улуг күжениишкиннери биске база дыка магаданчыг болду. Дамодар шынаазында болгаш Бхакра Нангалда чорутунуп турар тудуглар, металлургия заводтарының чорутунар деп турар тудуглары, а ол ышкаш чаа беш чыл планын ажылдан кылып турары болза, чурттуң экономиказын хөгжүдер херекке индий чазактың чорудуп турар чугула хемчеглери болуру чигзиниг чок.

Индияда национал экономиканы чедиишкинниг хөгжүдеринге таарымчалыг бүгү-ле үүлдер: бойдустың кайгамчык улуг курлавырлары, үнүш-дүжүткүр черниң калбак-делгем шөлдери болгаш эң-не кол үүл болур бодунуң хөй үс чыл төөгүзүнүң дургузунда культураның өлүм чок тураскаалдарын тургускан салым-наяанныг болгаш күш-ажылга ынакшылдыг индий улустың төттүнмес чогаадыкчы күштери бар болуп турар. Бодунуң экономиказын хөгжүдеринче база болунда бар материалдыг болгаш кижи талазы-биле курлавырларын бүрүн ажыглаарынче Индияның амгы чүткүлдери турда, Индия көдээ ажыл-агыйның болгаш үлетпүрүң продукциязын бүдүрер чорукту кыска хуусааның дургузунда дыка улгаттырып, ооң-биле улустың чаагай байдалын дыка экижидип шыдаар деп чүвени бистер, экономиканы планнаарының талазы-биле дуржулгалыг совет кижилер бодап билип тур бис.

Бистиң улустарывыстың аразында ам тургустунган найыралдыг харылзаалар бистиң чурттарывыстың экономика, әртем болгаш культура талазы-биле сырый кады ажылдажырынга чаагай байдалдарны тургузуп турар. Совет Эвилели әртем-техниктиг талага кайы-кайызынга ажыктыг кылдыр дуржулга солчурунга, экономиканы, үлетпүрүн үлегерлериниң, гидро-түүлүүрлүг чоруун чаварылдырарының дуржулгаларын солчурунга белен, ол дугайын мурнунда-ла чугаалаан болгай бис. Экономиканың әртемниң болгаш культураның янзы-бүрү адырларынга индий улустың мөөнеп алган дуржулгазын өттүнүп ажыглаарынга бис база-ла өөрүшкүлүг болур ийик бис. Бистер болза, Индия биле Совет Эвилелиниң аразында культурлуг харылзааларны калбартыры бистиң чурттарывыстың аразында найыралдыг харылзааларны улам ыңай быжыглаарынга дөгүм болур деп санап турар бис. Бистиң Индияга чораанывыстың болгаш дээрги Неру-биле, Индияның өске-даа удуртур ажылдакчылары-биле болган чугаалажыышкыннарының түңнелинде Совет Эвилели биле Индияның аразынга экономиктиг кады ажылдажылганы улам ыңай калбартырының әлээн хөй чугула айтырыгларынга дугуржуушкун чедип алдынган деп чүвени өөрүп демдеглеп турар бис.

Индияның улузу тайбыңче изин-биле чүткүп турар болгаш тайбыңны камгалаары база быжыглаары дээш шиитпирлиг демисежиринге белен деп түңнелди Индияга бистиң чоруп турганывыстың түңнелинде кылдывыс. Индия ам улустар аразының айтырыгларын шиитпирлээринге болгаш күрүнелер аразынга найыралдыг харылзааларны тургузарынга улам-на чугула рольду ойнап турар. Азияда, харын Азиядан дашкаар база чаңгыс-даа чугула айтырыг ам Индияның болгаш Кыдат Улус Республиканың киржилгези чокка шиитпирлетинген туруп шыдавас. Улустар аразының айтырыгларын шиитпирлээринге Индияның болгаш КҮР-нүң идепкейлиг болгаш үре-түңнелдиг киржилгезиниң тодаргай чижектери болза, Индий-Кыдатка дайынны соксадырының хөрөөнге оларның бүгүдеге билдингир ролю, а ол ышкаш улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун чаварылдырарының болгаш азия база африка чурттарның аразынга кады ажылдажылганы хөгжүдериниң хөрөөнге шылгарангай роль ойнаан Бандунг конференциязының ажылынга идепкейлиг киришкени болур.

Бир-тээ тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынның беш принциптери тайбынга ынакшылдыг бүгү улустарның эрге-ажыктарынга болгаш тайбыңны быжыглаарының эрге-ажыктарынга дүгжүп турар болганда, Совет Эвилели болгаш Индия боттарының харылзааларын ол сураглыг беш принциптерге үндезилеп тургузуп келген болгаш моон соңгаар-даа аңаа үндезилеп тургузар апаар. Ол принциптер Совет күрүнениң туруп келгениниң бүгү дургузунда Совет чазактың чорудуп келген болгаш чорудуп турар даштыкы политиказынга бүрүү-биле дүгжүп турар. Ол принциптер дыка хөй чурттарга үүлдүгзүнүп көрдүнген болгаш Бандунг конференциязының шиитпирлериниң үндезини болган. Ол принциптерни өске бүгү чурттарның, ооң иштинде АКШ-тың, Англияның болгаш Францияның хүлээп алыры улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун улам ыңай чымчадырының болгаш улустар аразынга өргежок чугула бүзүрежир чорукту тургузарының оруунга чугула базым болур ийик. Совет Эвилели кандыгыл дээрге, ол болза, тайбыңның база улустарның бүрүн өргелерин хүндүлээриниң политиказын, хамаарышпас чоруктуң, деңг болгаш кайы-кайызынга ажыктыг чоруктуң, өске күрүнелерниң иштики херектеринче холгаарлавас чоруктуң политиказын, янзы-бүрү ниитилел болгаш политиктиг тургузуглуг күрүнелерниң тайбың кожа-хелбээ догуннаарының политиказын чорудуп келген болгаш чорудар апаар. Ол политика болза, тайбыңның политиказын өскерлиш чокка, шынчы чорудуп турар Совет күрүнениң шуут-ла утка шынары-биле тодаргайлатынар.

Ыраккы Чөөн чүктүң дыка хөй өйү келген айтырыгларының шиитпирлетинери ам-даа манатынып турар деп чүве бүгүдеге билдингир. Ылаңгыя, Индий-Кыдаттың талазы-биле чүгле Женева чөвүлел хуралының шиитпирлеринге үндезилээш, индий-кыдат айтырыын бүрүн болгаш шуут таарыштырарын чедип ап болур. Кыдат Улус Республиканың Каттышкан Нациялар Организациязында дүрүм ёзугаар олудун аңаа тыпсып бээри дээн ышкаш ындыг чугула айтырыгны шиитпирлээрин, а ол ышкаш КҮР-нүң девискээриниң чарылбас кезээ болуп турар Тайваньның болгаш өске-даа эрик чоогу ортулуктарның дугайында айтырыгны кыдат улустың национал эргелери-биле дүүштүр шиитпирлээрин моон ыңай соңгаарладып болбас.

Совет Эвилелиниң чазаа делегейниң аңгы-аңгы районнарынга янзы-бүрү хевирлериниң шериг блоктарын организастаар болгаш өске күрүнелериниң девискээрлеринге шериг базаларын тургузар чорукту кезээде таарышпас чорук кылдыр көрүп келген, чүге дээрге, ындыг блоктарны эвилелдээри болгаш ындыг базаларны тургузары тайбыңга улуг кыжаныг болуп турар болгаш улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун чаварылдырарының база тайбыңны быжыглаарының оруунга немелде моондакты тургузуп турар. Бистер болза, улустарның ёзулуг айыыл чок чоруу шериг блоктарын эвилелдээриниң оруу-биле эвес, харын күрүнелериниң тайбыңны быжыглаарынче улланган коллективтиг кады күжениишкиннериниң оруу-биле турып болур деп санап турар бис. Чогум-на шак ону удуртулга болдургаш, Совет чазак Европага коллективтиг айыыл чок чоруктуң системазын тургузар дугайында сураглыг саналын киирген.

Амгы үеде чорутунуп турар эндере чепсегелениишкин, атомнуг болгаш водородтуг чепсектиң үргүлчүлеп турар бүдүрүлгези болгаш мөөнетиниишкини тайбыңга кыжаныгны тургузуп турар болгаш шериг чарыгдалдарының бүгү аар чоруун бодунда алган ажылчы чоннарның эктинге аар үүрге болуп чүдүртүүп турар. Чепсегелениишкинни кызырары, атомнуг болгаш водородтуг чепсекти бүрүн болгаш чугаа чокка хоругдаары болза, ам үеде күрүнелериниң мурнунда, бирги эңгелге улуг күрүнелериниң мурнунда туруп турар соңгаарладып болбас сорулга деп чүвени бидир бис. Амдыызында, бо дугайты дугуржуушкун чедип алдынмаанда, Совет Эвилели бодунуң камгаланыр аргалыын быжыглаар дугайында сагыш салыышкынны моон соңгаардаа илергейлээр болгаш атомнуг база водородтуг чепсекти бүдүрер болбайн канчаар. Тургустунган байдалдарда ооң өске үнер эжик чок.

Биске хамаарыштыр бүгү-ле черлерге болган онза эвилең хүлээп алыышкын дээш индий улуска, ооң чазаанга болгаш бистиң чораанывыс штаттарның администрацияларынга долузу-биле өөрүп четиргенивисти Индияның чаагай хүлээп алыычал черинден чоруп тура илергейлеп тур бис. Ол чаагай хүлээп алыышкын Совет Эвилелиниң улустарынга хамаарыштыр индий улустың ёзулуг-ла найыралдыг сеткил-сагыжының дугайын херечилеп турар. Индияның улуг улузунга хамаарыштыр бистиң совет улузувус база-ла шак ындыг чаагай сеткил бодалдарлыг деп чүвени бистиң индий өөнүктеривиске бүзүредип тур бис. Совет Эвилелиниң улузундан Индияның бүгү улузунга чүректиң ханызындан акы-дунманың байырын чедиреринге бо болдунган арганы ажыглап тур бис.

Бистиң чурттарывыстың найыралы болгаш кады ажылдажылгазы бистиң улустарывыстың чечектелиишкининге болгаш бүгү-ниити тайбыңның эрге-ажыктарынга чайгылыш чокка быжыгар болгаш калбарар деп чүвеге бүзүрен турар бис.

Бистиң чоруп турганывыстың үезинде боттарывыстың чугаавыска ол айтырыглар дугайтыр Совет Эвилелиниң туружун тайылбырлаан бис. Совет Эвилели ирип калган колониалдыг системаның артыышкыннарын узутказары дээш шиитпирлиг демисежип турар. Колонизаторларның дүрүм чокка эжелеп алганы болгаш хөй он чылдарның дургузунда кадыг-дошкуну-биле мөлчүп турары девискээрлерде чурттап турар улустар боттарының салым-чолунуң дугайында айтырыгны боттары шиитпирлээр ужурлуг деп Совет Эвилели санап турар.

Гоа—индий девискээр деп чүвеге бүгүде билдингир. Ол девискээрниң бодунуң ие төрөөн чурту-биле хан-дамырындан холбаалыг чону бодун Индиядан адырыкталчаа тургузарын бодавайн турар деп чүве бүгүдеге билдингир. Колонизаторлар күзээр-даа, күзевес-даа болза, ол айтырыг индий улуска ажыктыг кылдыр шиитпирлетинген турар дээрзинге бүзүредиг бис. Колонизаторлар өскениң чериннен боттарының черинче ырап чоруур апаар-дыр.

Кашмир кандыгыл дээрге, кашмир улус бодунуң девискээрин Индия Республиканың чарылбас кезээ кылдыр көрбүшаан, бодунуң национал хосталгазын кайы хире ханы өөрүшкү-биле билип турарыл деп чүвени бистер анаа турган үевисте көрдүвүс. Бистер болза, Кашмириниң улузу бодунуң херектерин даштыкыдан холгаарлаашкын чокка туюлунга чедир таарыштырып алыр дээрзинге база ханы бүзүредиг бис. Ол айтырыг Кашмириниң улустарының боттарының күзел-соруун ёзугаар шиитпирлетинген турар.

Бис бодаарывыска, бистиң дыңнадыывыс дүүн болгаш бөгүн бистиң журналистерден алганывыс хөй-хөй айтырыгларга харыы бээр боор. Ындыг айтырыглар эвээш эвес болган. Оларның шуптузун әлээн каш бөлүктерге чарын болур ийик.

Биреде, силерден дыка хөй кижилер совет-индий экономиктиг кады ажылдажылганың әлээн хөй тодаргай талаларын сонуурган турар. Ол кады ажылдажылганың болдунар аргалары кандыгыл, ол кады ажылдажылга кандыг талаларга нептерээнил дээн ышкаш ооң-даа өске айтырыгларны салып турар. Индияның чазаа-биле бистер чогуур чугаалажыышкыннарны кылып турар бис деп бо дугайты чугаалап болур. Ол чугаалажыышкыннарның баштайгы түңнелдери Индия биле ССРЭ аразында экономиктиг харылзаалар дугайында дүүн ат салынган кады кылган, совет-индий дыңнадыгдан силерге билдингир. Кайы-кайызы хүндүткээринге болгаш кайы-кайызынга ажыктыг болурунга үндезилээш, бистиң экономиктиг харылзааларывысты хөгжүдеринге эки суур бар деп база-ла быжыы-биле чугаалап болур.

Ийиде, Индия-биле бодунуң найыралдыг харылзааларын быжыглаар болгаш хөгжүдер чорукту болдурарда ССРЭ АКШ-биле болгаш барыын талакы өске-даа күрүнелер-биле Индияның ажыл-ишчи кады ажылдажырындан ойталаарын негевейн турар ирги бе деп үндезин чок дүвүрөөзинни хөй-хөй индий эвес журналистер илергейлеп турар. Индия биле Совет Эвилелиниң аразынга бүзүрешпес чорукту нептедиринге сонуургалдыг чүгле ындыг кижилер айтырыгны ынчаар салып болур. Бистер бүгү-ле чурттар-биле, ооң иштинде Англия, Америка болгаш Франция-биле тайбың кады ажылдажылга болгаш найырал дээш туржуп турар бис деп чүвени чугаалаан-даа бис, катаптап-даа турар бис. Индий-совет найырал өске күрүнелер-биле Индияның азы Совет Эвилелиниң харылзааларын үреп болур дээр дугайында илейтир-ле үндезин чок айыылзыныышкынныр чиртине берген куш чуургазының шаа-даа четпес чүве-дир ийин.

Үште, хөй-хөй корреспондентилер улустар аразының харылзааларының моон соңгаарты перспективаларының дугайында айтырыгны салып турар. Ынчаарга чамдык кижилер болза, чамдык бөлүктер,—ол кандыг бөлүктерил дээрзин боттарыцар билир силер,—«Женеваның угаан-бодалы» өлген, «соок дайынны» болгаш ооң-даа өске үүлдерни долу хемчээлдин-биле катап төрүүндүрериниң үези келген деп бадыткап эгелээн чорук-биле холбаштыр дүвүрөөнин чугаалап турар.

Бистиң Индияга болгаш Бирмага чораанывыс-биле база Афганистанга ам баар деп турарывыс-биле холбаштыр ийи-чаңгыс кижилер «соок дайынче» база катап эглип кирерин оралдажып турар дээрзин болунар көрүп тур силер. Силериниң чамдык шолук эштериңер бистиң чугааларывысты дугайты чүнү биживээн, оларны кайы хире нүүлдеп мегелевээн дээр ону. Ынчалза-даа бистер, совет кижилер, чүве тоовас чоруктуң четпези-биле качыгдавайн турар бис. Нүүл моондурукка чыпшына бербес, бистер ол чулчуруп бижиишкиннериниң кыйыы-биле шөлээн әрте бээр бис. «Хирлиг чүве арыг үүлге ораажы бербес» деп чугаа-ла шын.

Ук айтырыгның утка-шынары кандыгыл дээрге, бистиң санап турарывыс-биле алырга, әрткен чайын Женевага дөрт улуг күрүнелериниң баштыңнарының үре-түңнелдиг ужуражыышкыннарының түңнелинде тывылган «Женеваның угаан-бодалы» бодунуң чаагай ролюн ойнаан болгаш ону кым-даа хөөржүдүп шыдавас. Бистер улустар аразының кады ажылдажылгазын үргүлчүлээри болгаш ханыладыры дээш, бүгү чурттарның аразынга тайбың кожа-хелбээ догуннаашкын дээш туржуп турар бис. Бир эвес даштыкы херектер министрлериниң чоокта чаа Женевага болган чөвүлел хуралы ол чөвүлел хуралдан делегейниң улустарының манап турганы ындыг түңнелдерге чедирбээн болза, ол дээрге, ону боттандырарынга байдал ам-даа таарыштыр чедишпээнинден, чүгле ооң ужурунда болган боор деп бис чугаалап турар бис. Ол дээрге, шагда-ла буруудатырган «күштүң туружундан» дээр политикадан чамдык күрүнелер ам-даа ойталаваан чоруктуң херечизи болур. Ол турушту барымдалаар-ла болза, кандыг-даа чугаалажыышкыннар түңнел бербес дээрзин бүгү быжыы-биле чугаалаар херек.

Кандыг-даа таварылгада, Женева чөвүлел хуралынга совет таладан коллективтиг айыыл чок чоруктуң, чепсегелениишкинни кызырарының болгаш атомнуг чепсекти хоругдаарының, улустар аразының харылзааларын калбартырының болгаш өске-даа айтырыгларның талазы-биле әлээн хөй чугула болгаш боттанып болур саналдарны депшидип турган. Бир эвес дугуржуушкун чедип алдынып шылатынмаан болза, ол дээрге ынчангаш бистиң буруувус эвес. Ол эң чугула айтырыгларны шиитпирлээри дээш демиселди үргүлчүлевишаан, бистер боттарывыстың күжениишкиннеривисти моон соңгаар-даа харамнанмас бис.

Аңаа холбаштыр хөй-хөй корреспондентилер: Женева конференциязының хевирин ёзугаар Ыраккы Чөөн чүктүң эң чугула айтырыгларын чугаалажырынга улуг күрүнелериниң баштыңнарының чаа конференциязын чыылдырар өй келбээн ирги бе—деп айтырыг салып турар. Бистер ындыг идеяны деткизе чогуур деп санап турар бис. Бир эвес ындыг конференцияның бүгү киржикчилери чугаалажыр айтырыгларынче кирерде «күштүң туружундан» дээр бакка сурагжаан политиканы ырадыр октаптар болза, чүгле ынчан эки түңнелди берип болур болбайнаан. Ындыг конференцияның киржикчилериниң санынга Кыдат Улус Республиканың болгаш Индияның кирген турары чаягаар-ла билдингир.

Чепсегелениишкинни дүжүреринің айтырыынга хамаарыштыр дыка хөй айтырыглар бисте келген. Ол айтырыгның талазы-биле бистиң туружувусту база катап делгеренгейн-биле тайылбырлаан херек чок деп бодап турар бис. Ол силерге эки билдингир. Чепсегелениишкинни дүжүрер айтырыгларның талазы-биле бо чылын КНО-га кииртинген совет саналдар чепсегелениишкинни дүжүреринің айтырыын дүргеп болгаш ажыктыг шиитпирлээринче орукту ажыдып турар. Ынчаарга бир эвес бодунуң мурнуку саналдарындан ойталай берген АКШ-тың туружунуң хенертен өскерлиишкини болбаан болза, ол айтырыгларның шиитпирлетинери чоокшулап келген туруп болур турган. Чамдык корреспондентилер: барыын талакы ол чаржалажыкчыларынга үлегер көргүзер дээш бодунуң чепсегелениишкинин чаңгыс талаланчак байдал-биле кызырарынга Совет Эвилели чөпшээрээр бе—деп айтырыг салып турар.

Айтырыгны ынчаар салыры чугула эвес дээрзи-биле силер чөпшээрежир боор деп бодай-дыр бис.

Чугаалажыышкыннар талазы-биле бистиң чаржалажыкчыларывыс боттарының чепсектиг күштерин кызырар бодалдыын чүгле илеретпейн турар эвес, харын олар боттарының чепсегелениишкиннерин улам-на өстүрер бодалдыглар деп ыыткыры-биле медеглеп турда, Совет Эвилели чаңгыс талаланчак чепсегелениишкин дүжүрүүшкүнүнче канчан барын шыдаарыл? Ындыг байдалдарга чаңгыс талаланчак чепсегелениишкин дүжүрүүшкүнүн бистиң ап чорударывыс мугулай чорук болур болгаш чүгле Совет Эвилелинге эвес, харын тайбыңга ынакшылдыг бүгү улустарга хоралыг болур ийик.

Бир эвес бистиң чаржалажыкчыларывыс бис-биле кады чепсегелениишкинни дүжүреринге чөпшээрежир болза, бистер шак ындыг тода болгаш чайлаш чок негелдеге чепсегелениишкинни дүжүрери дээш туржуп турар бис. Бир эвес бистиң чаржалажыкчыларывыс бис-биле кады атомнуг болгаш водородтуг чепсекти дүжүреринге белен болза, бистер атомнуг болгаш водородтуг чепсекти дүжүрери дээш туржур бис. Чогуур хемчеглерни боттандырарының сорулгаларын шиитпирлээрин боттуг көрүп турган, ол сорулгаларны боттандырарынга улустар аразының шыңгыы контролюн тургузары дээш туржуп турар бис.

Дөртү бөлүк айтырыглар Совет Эвилелиниң иштики херектеринге хамаарыштыр турар. Бистиң чуртувустуң амыдыралынче индий хөй-ниити санал-оналының көргүзүп турар сонуургалдарынга бис байыр чедирип турар бис. Маңаа холбаштыр Москва-биле индий парлалганың доктаамал корреспондентилери келир болза бистер байыр чедирер ийик бис, ол дугайын силерниң чамдыыңар айтырып турар-дыр. ССРЭ-ге доктаамал индий корреспондентилериниң турар чоруун амдыызында бергедедип турар дижир техниктиг айтырыгларны таарыштыр шиитпирлээри берге эвес болур ийик деп бодаар бис. Бистиң алган айтырыгларывысты ёзугаар алырга, әлээн хөй даштыкы чурттардаазы-биле бир дөмей, мында бистиң амыдыралывыстың дугайында, бистиң экономиктиг, социал болгаш политиктиг системавыстың онзагай байдалдарының дугайында боттуг информациялар четпейн турар ышкаш-тыр.

Чамдык кижилер, чижээлээрге: ССРЭ-де чүге чаңгыс партия туруп турарыл—дээн ышкаш айтырыг салып турар. Айтырыгны ынчаар салыр чорук бистиң социалистиг ниитилеливистиң үндезиннерин четпес билип турарында ышкаш-тыр.

Партияларның хөй болур чоруу аңгыларлыг буржуаз күрүнеге таваржыр—партиялар чогуур аңгыларының эрге-ажыктарын илергейлеп, камгалап турар, ынчангаш аңгы бүрүзү боду партиялыг турары билдингир. Совет Эвилелинде социализмниң тиилелгезиниң түңнелдеринде мырыңай-ла чаа социалистиг ниитилел тургустунган, ында удурланышкак аңгылар чок, эрге-ажыктары кайы-кайызынга удур болуп турар ындыг бөлүглежиишкиннер чок. Ам бистер бодунуң чаңгыс эви-биле болгаш сырый каттышканы-биле күүлүг бир аай ниитилелдиг бис.

Революция мурнундагы хаанныг Россияга хөй партиялар турган.

Капиталистерниң партиязы база турган, помещиктерниң партиязы база турган, кулактарның бодун социал-революсчулар («эсерлер») деп ыыткыр алап алган партиязы база турган, үйүг Ленининиң үндезилээни ажылчын аңгының партиязы, большевиктерниң партиязы база турган. Ол партия капиталистерге болгаш помещиктерге удур, хаанныг ёзу-чуруумга удур демиселче ажылчын аңгыны көдүрүп шыдаан. Ол партия ажылчын аңгының тараачыннар-биле эвилелин хандырып шыдаан. Ол партия ажылчын аңгының талазынче интеллигенцияның мурнакчы кезектерин хаара тудуп шыдаан, ол партияның удуртулгазы-биле Октябрьның социалистиг Улуг революциязы өөскөөн, мөлчүкчүлериниң аңгылары чылча шаптырган болгаш узуткатырган, чаа, социалистиг ниитилел тургустунган. Ам совет улус коммунистиг ниитилелди чедиишкиниг тургузуп турар. Капиталистериниң болгаш помещиктериниң партиязы ССРЭ-ге ам кымны төлээлеп болурул? Капиталистер болгаш помещиктер бисте чок,— ындыг партия турган болза дээр айтырыг үндезин чок айтырыг болур ышкажыл. Бистиң чуртувуска кулактар партиязы ам кымны төлээлеп болгудегил? Колхозчу тургузугну тургускаш, шаанда капитализмни хүн-бүрүде болгаш шак бүрүде төрүп үндүрүп турган көдээде эрги экономиктиг системаны бис кажан-даа турбас кылдыр үзүткаан бис. Ам кулактарның дугайын бистиң аныяк өскөнивис чүгле номнардан болгаш улуг назылыг кижилериниң чугааларындан билип ап турар.

Совет ниитилел—ажылчы чоннарның: ажылчыннарның, тараачыннарның болгаш күш-ажылчы интеллигенцияның ниитилели. ССРЭ Конституциязында бижип каанын ёзугаар алырга, Коммунистиг партия болза, коммунистиг ниитилелди тургузары дээш демиселге ажылчы чоннарның авангарды, ажылчы чоннарның хөй-ниитидаа, күрүне-даа талазы-биле бүгү организацияларының углакчы күжү болуп турар.

Бистиң ниитилеливис ындыг, бистиң системавыс ындыг. Бис ону кымга-даа дөгевес бис, ынчалза-даа бистер шынын чугаалаарга, ону эң-не эки система деп санап турар бис. Бүгү делегейде коммунистиг идеяларның хөгжүлдези болза, ССРЭ-ниң талазындан кандыг-бир чимзениишкиннерниң хөрөө болур ышкаш кылдыр херекти ийи-чаңгыс кижилер ынчаар көргүзерин орадажып турар. Ынчалажок Октябрьның Улуг революциязының мурнунда-ла коммунизм Европага бар болуп турган болгаш Маркс биле Энгельстиң тургусканы коммунистиг өөредиг ажылчы массаларда дазылданы берген деп чүвени бүгүде билир.

Маңаа холбаштыр чамдык корреспондентилериниң бистиң мурнувуска салып турары Коммунистиг партияларның Информация бюрозунуң азы чамдыкта адап турары ышкаш «Коминформнуң» дугайында айтырыгга база доктааксап турар бис. Европаның чамдык чурттарының коммунистиг партияларының кирип турары база информациялар солчур, ажылчын аңгының бодунуң хосталгазы дээш демиселиниң дуржулгазын солчур сорулганы салып турар ол организацияның ажыл-чорудулгазы кижини кижи мөлчүүр чоруктуң эрги, бодунуң үезин чурттап әрттирген системазын мөңгези-биле хевээр арттыыксаан кижилерни дүвүредип турар.

Чамдыкта айтырыгны ынчаар салып турар: «Коминформну» канчап-чоп турган узуткап хоржок чүве ирги бе? Шынын чугаалаарга, коммунистиг партиялар улустар аразының харылзаазының болгаш кады ажылдажылгазының ниити чаңчыккан хевиринден кандыг үндезинге ойталаар ужурлуг деп? Чижээ, «Коминформну» узуткаар дугайында айтырыгны салып турар кижилер социал-демократтыг партияларны каттыштырып турар социалистиг Интернационалдың ажыл-чорудулгазынга удур чүге кандыг-даа дадагалаашкынныр кылбайн турарларыл? Капиталистер улустар аразының монополистиг каттыжышкыннарынга каттыжып алган, боттарының херектерин харылзаалыг чорудар дээш доктаамал ужуражырын оларның чаягаарга-ла дүрүм ёзугаар деп санап турарының ужуру, а ажылчын аңгыга Маркстың болгаш Энгельстиң чарлааны бүгү ажылчы чоннарның хан-дамырындан эрге-ажыктарынга дүгжүп турар «Бүгү чурттарның пролетарийлери каттыжыңар!» деп, улустар аразының эң-сеткил каттыштырылгазының улуг лозунгузун боттандырарын хүлээвейн турарының ужуру чүдел?

Бүгү ажылчы чоннарның амыдыралчы эрге-ажыктарын камгалаарынче, тайбыңның хөрөө дээш демиселче ажылчын аңгының угландырган бүгү делегей кады ажылдажылгазын быжыдар болгаш хөгжүдер дээш бистер кезээде туржуп келген болгаш туржур-даа бис.

Ажылчын аңгының болгаш бүгү ажылчы чоннарның эрге-ажыктарының камгалалында турар коммунистиг партиялар эң-не мурнакчы болгаш кижини хүндүлээр өөредигни—марксизм-ленинизмниң өөредиин эдерип турарлар, ол өөредиг Совет Эвилелинге, Кыдат Улус Республикага, улус демократиязының чурттарынга ажыглатынгаш, бодун практика кырынга чайыннанчак кылдыр шынзыткан.

Ол өөредиг бүгү чер бөмбүрзөөнде улам-на улуу-биле калбарын турар. Бистер «революцияны экспорттаарынга» удур бис деп, Ленин чугаалаан, чүге дээрге айтырыгны ынчаар тургузары эртемге удур. Депшилгелиг идеялар болунга орукту чайлаш чокка салып алыр болгаш эргижирээн эрги идеяларны типлээр. Кажан чугаа кижи ниитилелиниң хөгжүлдезиниң дугайында чоруп турда кезээде ындыг турган, шак ындыг болур-даа.

Силериниң айтырыгларыңар-биле холбаштыр бистиң кылыксаан демдеглелдериис ындыг-дыр.

Түңнелинде кичээнгей дээш силерге өөрүп четирерин чөпшээреп көрүнер.

Байырлыг менди чаагай.

* * *

Парлалга конференциязының төнчүзүнде Н. С. Хрущев Индияга Н. А. Булганиның болгаш Н. С. Хрущевтүң чоруп турганының дугайында боттуг болгаш шынчы информацияны кылганы дээш индий журналистерге өөрүп четирген болгаш шак ындыг боттуг информация Индия биле Совет Эвилелиниң аразында найыралдыг харылзааларны быжыдарынга дөгүм болур деп айытткан.

Политөөредилгениң айтырыын коммунистерниң хуралынга чугаалашкан

Кызылдың мебель фабриказында ажылдап турар коммунистерниң болгаш комсомолчуларның политиктиг өөредилгезин эрткен чылдарда дыка багай организастап келген. Аңаа кичээлдер сонуурганчыг эвес эртип, үргүлчү үстүп турган. Партия чырыдыышкынының системазында чаа өөредилге чылында аңаа СЭКП төөгүзүн өөренириниң талазы-биле бөлгүмүү организастаан. Ынчаарга, политөөредилгеде кол чүүл болза, кичээлдерниң идей-теоретиктиг шынары болурун барымдалааш, ол бөлгүмүүн пропагандизинге Кызылдың № 10 школазының башкызы эш Беловолованы СЭКП хооркому чоруткан.

Дуржулгалыг пропагандист эш Беловолова кичээл бүрүзүнге эки белеткенмишаан, кичээлдерни идей-теоретиктиг бедик деңнелге эрттирерин ораладжып турар. Ындыг болза-даа, ол бөлгүмүүн ажылының организастыг деңнели эткен чылдаазындан дээрелевес. Бөлгүмүүн дыңнакчылары четче чыылбазының ужурунда кичээлдер үргүлчү үстүп турар, чижээ, чаа өөредилге чылы эгелээнинден бээр 8 кичээлдер болуп эртер турбуже чүгле 4-ле кичээл болган. Оон түннелинде СЭКП ТК-ның июль Пленумунуң материалдарын бөлгүмүүн дыңнакчылары амга чедир өөренип дооспааннар.

Коммунистерниң болгаш комсомолчуларның политөөредилгезиниң байдалы чаа өөредилге чылында ындыг багай болуп турарын барымдалааш, оларның өөредилгезин үндезини-биле экижидер сорулга-биле партия эге организациязы коммунистерниң ажык хуралын чоокта чаа чыылдыргаш, өөредилгениң айтырыын шыңгыы чугаалажып көрген. Коммунистерниң болгаш комсомолчуларның политиктиг өөредилгезиниң багай чоруп турарының кол чылдагааны чүдел дээрге, партия эге организациязының секретары эш Бекасов коммунистерниң болгаш партия кежигүү эвес активчилерниң өөредилгезинге хыналданы база удуртулганы багай боттандырып турарында деп коммунистерниң ол хуралы илереткен. Коммунистерниң болгаш активчилерниң политиктиг өөредилгезинге удуртулганың кошкаан чамдык дыңнакчылар ажыглап алгаш, кичээлдерни чылдагаан чок хөй удаа үзүп, харын-даа чамдык коммунистер болуниң политиктиг өөредилгезинден ойталавышаан, СЭКП-ниң Уставының негелделерин күүсетпейн келгеннер. Чижээ, коммунист эш Ашихмин кичээлдерге барык бар-байн келген, а оон ындыг багай үлегерин көргеш комсомолчулар эштер Самойлов, Енин олар кичээлдерни база хөй удаа үзүп келгеннер.

Чамдык коммунистерниң болгаш комсомолчуларның талазындан боттарының идей-теоретиктиг деннелин бедидерин ораладшпайн, харын политиктиг өөредилгеден ойталап турда партия, комсомол эге организацияларының секретарылары эштер Бекасов болгаш Чупрасов олар шиитпирлиг хемчээн албаан, а аная-ла эптежип келгеннер. Коммунистерниң болгаш комсомолчуларның политиктиг өөредилгезинин эки-тура принцивин мебель фабриказында бөлгүмүүн чамдык дыңнакчылары ам-даа соора билип турар. «Политиктиг өөредилгеде эки-тура принциви бир-тээ бар болганда өөренирин, азы өөренмезин болум билир мен» дээр билиишкин окта шын эвес. Ынчаарга, СЭКП-ниң Уставы болза, коммунист бүрүзү марксизм-ленинизмниң үндезиннерин могаг-шылаг чокка бодунга шингээдип алырын негеп турар. Ол дээрге партияның кежигүннериниң болгаш көжигүннеринге кандидаттарның эң-не чугула хүлээлгелериниң бирээзи, ынчаарга эки-тура принциви дээрге, коммунист кижи марксизм-ленинизмниң үндезиннерин кандыг арга-биле шингээдип алырын боду шилип алыр ужурлуг дээни ол. Ынчангаш, коммунист бүрүзү бодунуң политиктиг өөредилгезиниң боду шилип алган хевирин өзугаар өөренири албан болур.

Мебель фабриказының директорунуң хүлээлгезин күүседип турар эш Шарыпин коммунистерниң болгаш комсомолчуларның өөредилгезинге арганы бээр, таарымчалыг байдалдарны тургузарының орнунга, харын чамдыкта бөлгүмүүн кичээлдеринге моондак ужураштырын турган. Коммунистерниң болгаш комсомолчуларның политиктиг өөредилгезин кошкаткан чорук бүдүрүлге планнарын чедиишкинниг күүседириниң идигни бербейн турар. Бөлгүмүүн чамдык дыңнакчыларынын, харындаа чамдык комсомолчуларның талазындан бүдүрүлге черинин амыдыралынга багай киржип, арагалаар чоруктарны болдуруп турар.

Коммунистерниң болгаш партия кежигүү эвес активчилерниң политиктиг өөредилгезин хүн-бүрүде боттуг удуртуру— партия организациязының чугула сорулгазы. Бөлгүмүүн кичээлдерин бүдүрүлге черинин амыдыралы-биле, бүдүрүлге планнарын чедиишкинниг күүседириниң тодаргай сорулгалары-биле бүрүн сырый холбаштырар чорук эргежок чугула.

Бөлгүмүүн ажылында четпестерни дүрген узуткаарының болгаш коммунистерниң база партия кежигүү эвес активчилерниң политиктиг өөредилгезин үндезини-биле экижидериниң талазы-биле шиитпирни коммунистерниң хуралы хүлээп алган.

П. АЛЕКСЕЕВ.

Тес-Хем район Совединиң сессиязы

Ажылчы чоннар депутаттарының Тес-Хем район Совединиң бешки сессиязы «1955 көдээ ажыл-агый чылының түннелдери болгаш ээлчеглиг сорулгалар дугайында» айтырыгны чугаалашкан. Ол талазыбиле иletкелди райкүүсконың даргазы эш Чадамба кылган.

Районнуң көдээ ажыл-агыйының хөгжүдезиниң чамдык чедиишкиннеорин сессия демдеглээн.

Оон-биле чергелештир райкүүскомнуң болгаш көдээ Советтерниң колхоз бүдүрүлгезинге удуртулгазының четпестерин сессияга санал берген депутаттар шүүмүүлээннер. Көдээ ажыл-агыйны хөгжүдер талазы-биле үндүрген шиитпирлериниң черчерге күүсеңдезин райкүүсконың дыка четпес организастап, колхозтарда ажылагыйның байдалы дээш көдээ Советтерниң харыысалгазын бедитпейн турар. Үү. Шынаа, Берт-Даг көдээ Советтери (даргалары эштер Монгал, Ензак) колхоз бүдүрүлгезиниң айтырыгларынче кичээнгей салбайн, үүгле өлген малдар дугайында страхование черинге актылар тургузуп бээринге болгаш хөй уругларлыг иелерге дузаламчы акша тыпсырынга өйлежип турарлар.

Районнуң колхозтары сүт саалдазының ниити планын үүгле 79 хуу күүсеткен. Фермаларда сүт чарыгдалының үчёду эки-живээн. Чамдык колхозтарда октябрь 1-ден бээр сагдынган сүттүү хемчээли эткен чылдың ол үезинде турганындан эвээжээн фактылар бар. Амгы үеде Ленин аттыг колхозтуң Үү. Шынаада сүт-бараан фермазында саар 68 инектерниң үүгле 13-жүн саап турар.

Мал быштагладыышкынынга белеткел четпес чорутунган. Ленин аттыг колхозтуң Теректиг-Хемде 200 ажыг баш инектери чылыг кажаа-биле хандыртынмаан. Районда ниитизи-биле 2000 ажыг баш малга кажаа чедишпейн турар.

Колхозтар бо чылын мал чемнерин белеткээр планны күүсетпээн хирезинде-ле белеткетинген сигеннерни кажаалаваан. Оон ужурунда чер-черде сигеннерни мал төтчеглеп чип турар. Көдээ Советтер ол бүгү болгаш өске-даа четпестер-биле демисел чорутпайн турарын сессия буруу шаап көрген.

Илерээн четпестерни узуткаарынче болгаш 1956 көдээ ажыл-агый чылын чедиишкинниг эртирериниң практиктиг сорулгаларын айыткан шиитпирни сессия хүлээп алган.

З. САГААЧЫ.

Тудуг планын өй-шаанда күүседир

(чагаалар допчулалы)

Областың колхозтарының тудуг бригадалары 1956 чылдың тудуг планын чедиишкинниг күүседир дээш тудуг ажылының белеткелин организастыы-биле чорудуп турарының дугайында көдээ бижикчилериниң чагаалары редакцияга хөйү-биле кээп турар.

Эш **Х. Самбылдайның** бижип турары болза, Өвүр районнуң «Коммунизмче орук» көдээ ажыл-агый артели 1955 чылдың тудуг планын күүсеткен, пландан дашкаар эки шынарлыг 6 кажааны туткаш ажыглалга киирген.

Колхоз 1956 чылда чурттталганың 40 бажыңнарын, культура-амыдыралдың болгаш бүдүрүлгениң 3 тудуун, малдың 6 кажааларын тудар планныг. Планда көрдүнген тудугларны хуусаа бетинде күүседир дээш тудуг бригадазы белеткел ажылын чоруда берген. Бригада тудуг ыяжы белеткээри-биле 15 кижини тускайлаан, олар ам 1000 чудукту кескеш, 600 чудукту машина оруунче сөөртүп үндүрген.

Сүт-Хөл райондан эш **М. Чартак-Хунаның бижээни** болза, «Сталинчы орук» колхоз 1956 чылдың тудуунга 14000 чудук азы 2800 кубометр ыяш белеткээр планныг. Тудуг ыяжының белеткелин дүргедир сорулга-биле колхоз баштаар чери огород болгаш хову бригадаларын ыяш кезер ажылче киирген. Чечектигде ыяш кезип турар эш Марияга удуртурган бригада 200 чудукту кескеш, орук агынче үндүрген.

Тудуг ыяжы кезер планны январь бирге чедир күүседир дээш бригадалар аразында социалистиг чарыш-биле ажылдап турар.

Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң тудуг бригадазы келир чылдың тудуунга хереглээр ыяш белеткелин организастыы-биле чоруда бергенин Чөөн-Хемчиктен эш **М. Чимбии** бижээн. Колхоз 1000 кубометр ыяш белеткээр планныг. Ийме тайгазында эш Барын-Очурга удурткан 12 кижи 400 кубометр ыяшты кескен, Хереме тайгазында Биче-оолга удуркан кезикчилер 600 кубометрни кескеш, орукта эккеп дүжүрген. Белеткетинген ыяшты 12 аът-биле тудуг участоктарынче сөөртүп турар.

Кезикчилер эштер Конгар-оол, Балчыңмаа, Кара-оол хүн нормазын 110—150 хуу, ак черже ыяш үндүрүп турар эштер Биче-оол, Баир-оол нормазын 125—170 хуу күүседип турарлар.

Тудуг бригадазында 30 кижи, 20 аът, бир автомашина, 15 шанак быжыглатынган.

Чунар бажыңны ажыглалга киирер

Чаа-Хөл районнуң Ленин аттыг колхозунуң колхозчулары 1953 чылда бир чаз, эки шынарлыг чунар бажыңны тудуп алганнар. Колхозчуларның культурлуг амыдыралын көдүрериниге ол чунар бажың ажыктыг турган. Ындыг болза-даа чунар бажың бо чылдың июньга чедир ажылдааш хагдынган.

Оон чылдагааны үк чунар бажыңны кылып тутканындан соңгаар кандыг-даа септелге чоруттунмаанында. Оон уламындан чунар бажыңның печказы, эжин үрелген, соңгаларының шилдери бузулган. Бир эвес колхоз баштаар чери чунар бажыңны чогуур үезинде септеп алырынче сагыш салган болза, ындыг үүлдер турбас ийик.

Колхозчулар чунар бажыңны септээш, ону база катап ажыглалга киирерин колхоз баштаар черинден негеп турар.

С. СОТНАМ.

Багай ажылдап турар

Улуг-Хем районнуң Киров аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң тудуг бригадазы (бригадири эш Дөмүр) багай ажылдап турар. Колхоз баштаар чери Бригадага 70 колхозчуларны, 1 автомашинаны, 20 ажыг ажыл аттарын, ыяш дилер пилораманы быжыглаан. Бригадада күш-ажылдың сагылга-чуруму кошкак тургустунган.

Колхоз бар күштерни чөп ажыглаваныдан бо чылын чурттала болгаш мал кажааларының планнарын күүсетпээн. Сөөлгү үеге чедир-ле бригаданың ажылы сандаргай байдалда, колхозчулар боттарының хуу хереэн кылып турар. Колхоз баштаар чери бригаданың ажылын дарый экижидериниң хемчегларин алыры негетинип турар.

Д. ЧАМЗЫРЫН.

Парлатынмаан чагааларның изи-биле

Тожу райпозунуң «Май бирги» колхозта магазининиң эргелекчизи Найдыныңның ажылчы чоннуң негелдезин хандырбайн, магазинни хаап кааш бодунуң хуузунда ажылын кылып, үргүлчү арагалап, самчыгдал кылып турарын көдээ бижикчи «Шын» солун редакциязынга бижээн. Бижикчиниң шүүмүүлелиниң изи-биле хыналда чорударын редакция райпо баштаар черинге медээлээн.

Бижикчиниң шүүмүүлелиниң изи-биле хыналда чорударга айыткан фактылар шын болуп илерээн, ам Найдыныны ажылыдан үндүргеш, судка берген деп, райпо баштаар черинин даргазы эш Туран редакцияга дыңнаткан.

Айыыл чок чоруктуң Чөвүлели ССРЭ-ниң саналын өзугаар 16 күрүнелерни КНО-нуң кежигүннеринге хүлээп алырын Кол Ассамблеяга сүмелээн

НЬЮ-ЙОРК, декабрь 15. (СЭТА). ССРЭ-ниң КНО-да төлөөлекчизиниң дилээн өзугаар КНО-га чаа кежигүннер хүлээп алырының дугайында айтырыгны чугаалажып көөрү-биле Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелиниң онза хуралын дүүн орай дүне чыылдырган.

Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелиниң даргазы Мунро бир-ле дугаарында Совет Эвилелиниң төлөөлекчизи А. А. Соболевке сөс берген. Чаа кежигүннер хүлээп алырының айтырыын шиитпирлээр сорулгабиле КНО-нуң өске кежигүннери-биле кады бодунуң дем каттыштырган күжениишкиннерин Совет Эвилели үргүлчүлээр апаар дээрзиниң дугайында декабрь 13-те Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелиниң хуралынга бодунуң кылган медеглелин ССРЭ-ниң төлөөзи сагындырган.

Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелиниң ол хуралы Кол Ассамблеяның 1955 чылдың декабрь 8-теги резолюциязында олар дугайты чугаа чоруп турар бүгү 18 чурттарны КНО-га хүлээп алыр дугайында айтырыгны таарымчалыг шиитпирлээр арганы чанкайшичиниң талазындан кылган удурланыышкын бербээн дээрзин көргүзүп турар деп Соболев чугаалаан. Ындыг болганда ол айтырыгны шиитпирлээриниң чаа аргазын дилеп тывар херек. Совет Эвилели КНО-нуң 52 кежигүнериниң чүүлүг деп көргенин өзугаар бүгү 18 күрүнелерни КНО-га хүлээп алырын мурнуку хевээр эргежок чугула деп санап турарын Соболев медеглээн. Ынчалзажок КНО-нуң кежигүннериниң хөй нуруузунуң тура-соруун боттандырары декабрь 13-те Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелинге болдунмаанын барымдалааш Совет Эвилели КНО-нуң өске кежигүннери-биле кады тургустунган байдалдан үнериниң аргазын дилеп тыварынга белен.

Чаа кежигүннер хүлээп алыр дугайында узамдыккан айтырыгны шиитпирлээринге идиг бээрин күүзээш Совет Эвилели КНО-га 16 күрүнелерни хүлээп алырын саналдап турар болгаш оларны хүлээп алыры дээш бадылап турар. Япония болгаш Моол Арат Республика дугайында айтырыгны Кол Ассамблеяның дараазындагы сессиязынче шилчидер деп чүвени Совет Эвилели барымдаалап көрген.

Оон-биле Совет Эвилели болза, сессиялар аразындагы үеде Ассамблеяның дараазындагы сессиязынга ол ийи чурттарны КНО-га хүлээп алырын хандырып турар дем каттыштырган хемчеглер алдырган турар дээрзин барымдаалап турар. Японияга хамаарыштыр ындыг санал Японияны КНО-га хүлээп алыр дугайты бистиң таарымчалыг бодалывысты канчаарга-даа өскертпейн турар, ол дугайын Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелинге мурнунда кирген резолюцияның совет төлевилели база хереченлеп турар. Ол санал болза, Японияны хүлээп алыр дугайында айтырыгны бүгүдеге билдингир чылдаганнар-биле дараазының сессиязынче шилчидип турар деп чүвени айтып турар.

Оон соонда Соболев Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелиниң чугаалажып көрүлдезинге резолюцияның дараазындагы төлевилелин киирген:

«Айыыл чок чоруктуң Чөвүлели,

КНО-га чаа кежигүннер хүлээп алыр дугайында айтырыг талазы-биле Кол Ассамблеяның 1955 чылдың декабрь 8-теги А (рез) 357 резолюциязын **барымдалааш,**

Организацияга хүлээп алыр дугайында Албанияның, Иорданияның, Ирландияның, Португалияның, Венгрияның, Италияның, Австрияның, Румынияның, Болгарияның, Финляндияның, Цейлонуң, Непалдың, Ливияның, Камбоджаның, Лаостуң болгаш Испанияның дилег билдириишкиннерин түс бүрүзүнде **көргеш,**

Үстүнде санатынган чурттарны Каттышкан Нациялар Организациязының кежигүннеринге хүлээп алырын Кол Ассамблеяга **саналдап тур».**

Оон соон дарый АКШ-тың төлөөлекчизи **Лодж** Совет Эвилелиниң резолюциязының төлевилелинге резолюцияның совет төлевилелинде чыскаатынган 16 күрүнелерниң дандзызынга Японияны киирерин саналдап турар эдигни киирген.

ССРЭ-ниң төлөөлекчизи Соболев америк эдигте удурланып дадагалзаан. Совет төлөөлер боттарының резолюциязын чаңгыс аай бүдүн чүүл кылдыр көрүп турар болгаш боттарының резолюциязынга ол эдигни киирерингe удур дадагалзап турар деп ол чугаалаан.

Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелиниң доктаамал кежигүнү болуп турар Совет Эвилели америк эдигте удур бадылааны-биле ол хүлээп алдынмаан.

16 күрүнелерни КНО-нуң кежигүннеринге хүлээп алырын Кол Ассамблеяга сүмелеп турар Совет Эвилелиниң резолюциязының төлевилелин Айыыл чок чоруктуң Чөвүлели 8 бадылаашкыннар-биле хүлээп алган, бадылаашкын үезинде 3 төлөөлер (АКШ, Бельгия болгаш чанкайшичи) дадагалзаан.

Күрүне бүрүзүн түс-түс бадылап турарының үезинде Албания дээш 8 бадылаашкыннар бердинген (ССРЭ, Англия, Франция, Чаа Зеландия, Иран, Бразилия, Перу, Турция); АКШ-тың болгаш Бельгияның төлөөлекчилери, а ол ышкаш чанкайшичи дадагалзаан.

Венгрия, Румыния болгаш Болгария дээш 9 бадылаашкыннар бердинген. АКШ-тың төлөөлекчизи болгаш чанкайшичи дадагалзаан.

Испания дээш 10 бадылаашкыннар бердинген. Бельгияның төлөөлекчизи дадагалзаан.

Арткан өске чурттар—кандидаттар (Иордания, Ирландия, Португалия, Италия, Австрия, Финляндия, Цейлон, Непал, Ливия, Камбоджа болгаш Лаос) Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелиниң кежигүннериниң бүгү 11 бадылаашкыннарын алган.

Оон соонда Ираннның, Англияның, Чаа Зеландияның болгаш Совет Эвилелиниң төлөөлекчилери бадылаашкыннарга хамаарыштыр тайылбыр берип чүве чугаалаанар.

Чаа Зеландияның төлөөлекчизи болуп, Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелиниң даргазы Мунро Чөвүлелдиң хүлээп алган резолюциязының кайгамчык улуг ужур-уткалыын онзалап демдеглээн. Бо шиитпир болза, тургустунган байдалда чедип ап болур эң эки үүл болуп турар деп ол медеглээн. 16 күрүнелерни КНО-нуң кежигүннеринге хүлээп алыр дугайында Совет Эвилелиниң резолюциязын өзугаар Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелиниң таарымчалыг шиитпирин Мунро «Каттышкан Нациялар Организациязынга төөгүлүг күн» деп адаан.

Совет Эвилелиниң төлөөлекчизи Соболевтиң медеглээни болза:

Совет төлөөлер болза, Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелиниң бөгүн хүлээп алган шиитпирин идеалдыг кылдыр санавайн турар, үүге дээрге, ол шиитпир Кол Ассамблеяның декабрь 8-теги резолюциязында илергейлетинген тура соруунга бүрүн долузу-биле дүүшпейн турар.

Ынчалзажок Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелиниң 16 күрүнелерни хүлээп алыр дугайында шиитпирни чедип ап шыдаанының ол фактызы Каттышкан Нациялар Организациязынга чаа кежигүннер хүлээп алырының айтырыын бүрүн шиитпирлээриниң угланыышкынынга улуг базым кылдынганын хереченлеп турар. Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелиниң бистиң чигзинмейн турарывыс ол базымы болза, Кол Ассамблеяның деткимчезин ап, Каттышкан Нациялар Ороганизациязынга улустар аразының кады ажылдажылгазының суурун калбартыр деп Совет Эвилелиниң төлөөлери санап турар. Янзы-бүрү күрүне болганнитилел тургузуглуг 16 чурттарны КНО-га хүлээп алганы Каттышкан Нациялар Организациязының янзы-бүрү социал-политика болгаш экономиктиг системаларлыг күрүнелерниң кожа турарының принциви-нге үндезилетинген кол принциптериниң амыдыралчызын болгаш чугулазын база дагын бадыткан турар.

АКШ-тың төлөөлекчизи Лодж Айыыл чок чоруктуң Чөвүлели Японияны КНО-нуң кежигүүнүнге хүлээп алыр дугайында Кол Ассамблеяның дараазындагы сессиязынга таарымчалыг сүмени берзин деп саналдап турар резолюция төлевилелин киирген.

Чөвүлелдиң декабрь 15-те болур дараазындагы хуралынга чедир америк резолюцияны чугаалажып көөрүн соңгаарладыр деп ССРЭ-ниң төлөөлекчизиниң саналын Айыыл чок чоруктуң Чөвүлели бадылаашкыннарның хөй нуруузу-биле хүлээп алган.

Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелиниң хуралы декабрь 15-те Москва шагы-биле үш шак 03 минута турда доозулган.

Мынчангаш Совет Эвилелиниң инициативазы улустар аразынга тайбың кады ажылдажылганың хереңге боттарының салыышкынын киирерин күзеп турар хөй бөлүк чурттарны Каттышкан Нациялар Организациязынга чедирип келген.

Совет-америк садыг дугайты АКШ-тың күрдепартаментизиниң төлөөлекчизиниң медеглелиниң дугайында

Юнайтед Пресс агентилелиниң дыңнатканын өзугаар алырга, АКШ-тың күрүне департаментизиниң төлөөлекчизи Американың Каттышкан Штаттарының болгаш Совет Эвилелиниң аразында садыглажыышкынга хамаарыштыр чоокта чаа Вашингтонга медеглел кылган.

АКШ-тың күрүне секретары Д. Ф. Даллес ноябрь 13-те Женевага албан өзузунуң эвес беседаның үезинде В. М. Молотовка АКШ-тың болгаш Совет Эвилелиниң аразынга таарымчалыг садыглажыышкынның перспективалары, ылаңгыя америк көдээ ажыл-агый продуктуларынга хамаарыштыр кончуг улуг деп медеглээн, ынчалзажок Даллес «аная хевирниң садыглажыышкынының» болгаш Каттышкан Штаттарның ыяк контрольдап турары стратеггиг бараанның садыглажыышкынының» аразында ылгалдарны айтып турар деп Юнайтед Пресс дыңнаткан.

Ол-ла дыңнадыгны өзугаар алырга, АКШ-тың чаза көдээ ажыл-агый продуктуларын сайгарарының кандыг-бир оруун дилеп турар, ынчангаш Совет Эвилели оларның бир чамдык кезиин садып алыр боор деп идеген турар.

Ноябрь 13-те Женевага Д. Ф. Даллестиң болгаш В. М. Молотовтуң аразынга болган беседага совет-америк садыгның болгаш оон амгы үеде таарымча чок байдалының дугайында айтырыгны чугаалажып көргенин билдингир болгай.

Чурттар аразынга харылзааларны хөгжүдериниң бүгүдеге эргежок чугула кылдыр көрдүнүп турар үүлү ылаңгыя улустар аразының садыглажыышкынынга таарымчалыг байдалдарны катап тургузарынга хамааржыр, ынчангаш бо таварылгада көдээ ажыл-агый продуктуларын садарының дугайын чугаалавайн, харын улустар аразының садыглажыышкынын, ылаңгыя АКШ-тың болгаш ССРЭ-ниң аразынга садыглажыышкынны хөгжүдериниң оруунда сөөлгү чылдарның дургузунда тургустунган моондактарны чайладырының дугайын чугаалаза чогуур деп чүвени совет таладан айыткан турган. Ынчан садыг харылзаалары чогуур хөгжүлдени алыр.

Совет Эвилели садыгны хөй-хөй чурттар-биле чорудуп, янзы-бүрү бараанны, оон иштинде көдээ ажыл-агый продуктуларын садыг дугуржулгазын ылганы билдингир болгай. Ийи чурттарның аразынга садыглажыышкын таарымчалыг байдалдарга хөгжүп турган болгаш улуг хемчээлдерге четкен. Ынчалзажок каш чылдар мурнунда Американың Каттышкан Штаттары ол совет-америк садыг дугуржулгазын күш чок болдурган. Оон аңгыда АКШ-тың талазындан ылгай көрүүшкүнүн элээн хөй хемчеглери улустар аразынга садыглажыышкыннарны хөгжүдериниң оруунга улуг моондактарны тургускан.

АКШ-тың күрдепартаментизиниң төлөөлекчизиниң үстүнде көргүстүнген медеглели ниитиге билдингир ол фактыларны чугаалавайн турар.

(СЭТА).

Атлантика блогунуң чурттарының Парижке болур чөвүлел хуралы

ПАРИЖ. Ам эгелээн неделя Атлантика блогунуң чурттарының Парижке организастаары улустар аразының дипломаттыг чөвүлел хуралдары-биле демдеглетинер апаар: европа чөвүлелиниң министрлер комитединин, барыын европа эвилелиниң министрлер чөвүлелиниң болгаш НАТО-нуң министрлериниң чөвүлелиниң чөвүлел хуралдары.

Бо чөвүлел хуралдар-биле холбаштыр барыын талакы үш күрүнелерниң дипломаттыг удуртукчулары элээн каш айтырыглар талазы-биле чаңгыс талалыг чугаалажыышкыннар чорудар апаар деп Парижтиң солуннары демдеглеп турар.

Барыын европа эвилелиниң болгаш Атлантика блогунуң кежигүннери-чурттарның төлөөлекчилериниң ам болур чугаалажыышкыннарының үезинде атомнуг чепсекти ажыглаарының айтырыгларынга чугула сагыш салыр апаар деп «Комба» солун демдеглеп турар. Улустар аразының дүшкүүрлүг байдалын кошкадырының политиказы «атлантика эп-сеткил каттыжыышкынынга» улуг саалдарны таварыштырган.

* * *

ГФР-ниң даштыкы херектер министри Брентано декабрь 12-де Парижте чеде берген.

(СЭТА).

Францияда соңгулдалар мурнунда

ПАРИЖ. Сөөлгү медээлер өзугаар алырга, Францияда соңгулдаларга белеткелдиң үезинде метрополиядан 537 депутат олуттарынга 6 муң кандидаттар киргеи 1200 дандзыларны деппидип үндүрген. 1951 чылда соңгулда демиселинге киришкен кандидаттарның санындан ол сан элээн ажыып турар. Кандидаттарның ындыг хөй дандзылары соңгукчуларга кайы хире берге болурунуң дугайын, ийи депутат олудунга аңгы-аңгы партияларның 14 кандидаттар дандзыларын деппидип үндүрген Лозер департаментизин чижек кылдыр ап болур.

(СЭТА).

Редактор Д. О. БЕГЗИ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, иштики информация киллизининиң — 3—88, харыысалгалыг секретарының 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый киллистериниң 3—68, культура болгаш амыдырал, чагаа киллистериниң база бухгалтериянның 3—65.

ТС—02695

Культура өргелелиниң типографиязы.